

Forum for Samtidshistories Intervjuprosjekt

Transkribering av intervju med

ASTRID NØKLEBYE HEIBERG

25. april 2006

Intervjuere:

Even Lange

Helge Danielsen

Grete Brochmann

Transkribert av

Thor Indseth

Forum for Samtidshistorie
Institutt for arkeologi, konservering og historiske studier
Universitetet i Oslo
Januar, 2007

Lange: Jeg hadde tenkt å spørre deg om din vei inn i politikken først. Vi har jo som formål her å kaste lys over overgangen fra et sosialdemokratisk regime til et nytt regime, det vil si høyreregjeringen som du var knyttet til, og hvor du spilte en rolle i forskjellige posisjoner, og hvor du jo senere også spilte en rolle i det politiske miljø. Så det jeg ville begynne med, var hvordan kom du inn i politikken?

Heiberg: (Latter) Hvor mye tid har du?

Lange: Vi har god tid.

Heiberg: Jeg gikk på kino – det er en historie som vanligvis er relativt godt kjent. Bakgrunnen var at jeg tok en doktorgrad i 1980, og det gjorde jeg sammen med en tannlege. En av våre veiledere var hennes ektefelle som da var professor i sosialodontologi, som heter Leif Arne Heløe. Da vi var ferdig med graden vår, så hadde Berit som hun het, da var hennes stipendiatperiode ute, og hun hadde litt sånn til-og-fra-jobber. Så vi var veldig på jakt etter om det ikke var noen ting som hun kunne engasjeres i. Leif Arne hadde vært veldig interessert i politikk. Han hadde vært ordfører i Harstad, han hadde vært aktivt med i å utvikle programmet for Høyre. Vi ante ikke helt hvordan det var å gå hjemme og vente på telefon, men vi visste at han i hvert fall var i faresonen eller aktuell for å kanskje bli statssekretær høsten 1981. Så min ektefelle og jeg spurte ham om ikke det kunne være hyggelig å gå på kino mens de ventet, og vi skjønnte ikke da at man ikke kunne ta telefonen på kino, og plutselig på en lørdag så sa de: ”Ja, det vil vi gjerne.” Og så gikk vi på kino, og det var de som valgte, og de valgte da den James Bond-filmen *For your eyes only*.

Så satt vi på kino, slik at det var jeg, Leif Arne, Berit og Arvid som satt sånn på rekke og rad. Og da forfilmen begynte, sa jeg til Leif Arne at hvis nå han skulle bli statssekretær, så ble jo kanskje hans professorat ledig. Da kunne kanskje Berit vikariere i det professoratet, og da kunne vi få fortsatt med de etterundersøkelsene som vi hadde planlagt. Og så sank han litt ned i kinosetet og sa – jeg kan ikke gjengi det nøyaktig – men han sa noe i retning av: ”Æ har nu tenkt på det, at hvis æ nu ikkje skulle bli statssekretær, hvis æ sku bli statsråd, sku ikkje du bli statssekretær?” – Og jeg har ikke blitt fridd til så mange ganger i livet, men jeg har skjønnt når det har vært alvor. Så jeg skjønnte plutselig at her hadde jeg gått rett i en eller annen type felle, og så begynte filmen. For meg sluttet den filmen på en måte aldri, det var noe med at

James Bond satte utfor Holmenkollen. Den var lagt til dels til Norge og Holmenkollhoppet med løypeski, og man klatret opp på Kolsåsveggen uten tau og sånn, og sånn ble det på et vis.

Så gikk vi hjem da, til Berit og Leif Arne, for jeg begynte å spørre litt mer om Høyres program. Og min ektefelle begynte å bli litt urolig for hvorfor jeg plutselig hadde begynt å bli så innmari interessert i politikk. Så sa vi da hva som hadde hendt på kinoen, og det er en av de få gangene jeg har sett min husband bli synlig blek. Og så dro vi hjem, og jeg fikk beskjed om at jeg måtte holde meg nær telefonen. Så jeg plantet tulipanløk utenfor huset, for jeg tenkte at hvis dette skulle bli noe av, var det om å gjøre å få ting i jorda. Og så ringte telefonen sånn litt utpå formiddagen, han ville bare sjekke at jeg var der.

Lange: For du hadde sagt ”ja” da?

Heiberg: Nei, jeg hadde ikke sagt ja. Jeg hadde tatt det til etterretning som det heter. Jeg trodde jo han var helt gæren. Og så ringte telefonen sånn i ett-totiden eller noe sånt, og han sa at ja, det var greit, nå hadde han blitt sosialminister. Willoch hadde samtidig spurt om han hadde valgt noen statssekretær, og så hadde han sagt at ja, han ville gjerne ha to, siden han hadde så stort departement. Han ville ha Annelise Høegh og Astrid Nøklebye Heiberg. ”Ja, så du må skrive ut CV-en din og gå ned på Stortinget med den.” Og så sa jeg: ”Ja, men jeg har jo ikke sagt ja.” – og da var igjen den andre hovedsetningen: ”Ja, ka fan, du kan ikkje gi dæ no!” (Latter) Ja, sånn begynte det.

Lange: Men da hadde altså du ikke hatt politisk erfaring – han skriver selv at ”politikk, eller politisk ideologi, ikke hadde tilhørt ditt interessefelt”.

Heiberg: Det er riktig.

Lange: Så det spørsmålet jeg stiller, er vel mer: Hvordan forholdt du deg til det politiske landskapet?

Heiberg: Ja, det er neste trinn det.

Lange: Ja.

Heiberg: Men, det første trinnet var vel for så vidt at jeg trodde jo han var helt sprø når han kunne foreslå det. Han visste at jeg ikke hadde peiling. Ikke var jeg medlem av partiet heller, så jeg fikk beskjed om å melde meg inn da – det var greit nok. Men –

Lange: Var du i tvil om at du tilhørte en gruppe hvor det var naturlig å melde seg inn i Høyre hvis man skulle melde seg inn i noe parti?

Heiberg: Nja, ikke nødvendigvis. Det var da mange av vennene mine som var meget tvilende til –

Brochmann: At du skulle –

Heiberg: At jeg skulle bli inn i Høyre, ja. Og da lærte jeg meg etter hvert et standardsvar: ”Enten så har du tatt feil av meg, eller så har du tatt feil av Høyre”, og det er et veldig greit svar.

Lange: Jo, men selv hadde du vel noen tanker om hvordan det var å slutte seg til et parti, når du først ble spurt – inngangen var personlig –

Heiberg: Alle i familien min hadde vel vært der bestandig, ikke jeg alltid, men det er klart at med en sånn tradisjonell borgerlig forankring var det i og for seg ikke unaturlig. Men grunnen til at han spurte meg, var at han da han regnet med at han skulle få det største departementet. Det var jo langt det største departementet, det var jo ti ganger så stort som fiskeri for eksempel, når det gjaldt budsjett. Derfor trodde han at han skulle få to statssekretærer, og han ville gjerne ha Annelise som den som kunne politikk. Fordi jeg var kvinne i universitetssystemet, da har man jo vært i alle utvalg og verv som er, så jeg kunne på en måte Universitetet. Det gamblet han da til en viss grad med at jeg ville ha den nødvendige tyngden innenfor et miljø som jo er viktig for Sosialdepartementet, og ikke minst legegruppene og sånt noe. Da kunne det være greit å ha en som hadde markert seg en del der. Og det hadde jeg. Jeg hadde vært medlem av fakultetsrådet, fakultetsstyre og NAVFs råd og NAVFs arbeidsutvalg. Der hvor makta satt og pengene var, for å si det enkelt. (Latter)

Lange: Da hadde du vel dannet deg noen oppfatninger om politiske spørsmål?

Heiberg: Nei, jeg var ikke så særlig interessert i det. Jeg hadde fulgt med sånn litt fra siden. Det var interessant med den såkalte høyrebølgen. Men –

Lange: På hvilken måte synes du det var interessant?

Heiberg: Det var et eller annet som skjedde. Men ellers synes jeg jo kanskje først og fremst at det var forferdelig morsomt med Gro, da, som nå var blitt statsminister og greier. Gro gikk på kullet under. Hun var veldig hyggelig. Gro hadde alltid god tid, for hun kjørte barnevogn. Og sist da jeg traff Gro, så hadde vi sittet på Universitetsbiblioteket og begynt å prate sammen så mye at vi ble kastet ut, eller måtte gå ut–

Lange: Så du hadde altså et forhold til henne, men likevel definerte du deg ikke som en del av hennes politiske landskap?

Heiberg: Nei, jeg oppfattet meg ikke som politiker egentlig. Det vil si det var så fjernt. Så det var mer da Leif Arne kunne være så gæren at han ville foreslå å ha med meg som sin stedfortreder. Jeg mener det er – jeg har alltid vært svak for utfordringer og *happenings*. Og en større happening enn det hadde jeg jo ikke vært i nærheten av. I tillegg hadde jeg veldig respekt for ham som fagperson. Jeg husker at da han ble professor i sosialodontologi, så begynte han med å lage faget. Han begynte med å skrive en beskrivelse og innstilling om hvordan det faget burde se ut. Og så skrev han da sin ansøknings om å bli den første professor i det. Det var så profesjonelt, det var så ryddig, det var så ordentlig at det var en annen del av fristelsene, det å få lov til å jobbe tett sammen med ham – selv om jeg fortsatt synes at han var nokså gæren, altså. Og da trengte han jo psykiater i og for seg – (latter) – og så sa Annelise nei takk.

Først fikk han rede på at han fikk bare én. Så spurte han Annelise Høegh, og så sa hun nei takk fordi hun hadde fått rede på at hun kunne komme inn på Stortinget. Det var mye finere, så hun ville heller det. Og så satt han igjen med meg. Og da var vel han også i og for seg ganske bekymret, tror jeg.

Jeg husker mandagen etterpå, hvor han og jeg gikk så godt som hånd i hånd – vi så jo nesten nyforlovet ut – til Christian Erlandsen for at jeg skulle få litt mer informasjon om kommunehelsesloven og alt hva som lå i den. Så de ti dagene, var det vel, som gikk fra dette ble avgjort og til regjeringen trådte i kraft, det var noe sånt, en ukes tid, så shoppet vi rundt på alt det som var. Men jeg hadde aldri vært på Stortinget før. Jeg visste ikke hvor departementet

lå. Jeg ante ikke hvem som betydde noen ting, så jeg hilste like pent på alle. Og det var veldig lurt, for jeg fikk ord på meg for å være høflig og hyggelig. Jeg visste jo ikke hvem som betydde noe.

Lange: Nei, du var altså en nykommer?

Heiberg: Totalt.

Lange: Og det er vel også en dimensjon her som vi kan snakke litt om: det at en nykommer også kan observere hvordan den politiske prosessen utspiller seg fordi man da har friskere øyne. – Samtidig er det jo slik at dette regjeringsskiftet er blitt betraktet som en vending – eller utgangspunktet for en vending. Selv om du ikke hadde noen politisk bakgrunn, så hadde du i alle fall politisk observasjonsevne.

Heiberg: Det viste seg etter hvert.

Lange: Og hvis du da skal si noe om hvordan du opplevde karakteren av denne endringen som Willoch-regjeringen innvarslet, og om hvordan du selv så på den oppgaven som denne regjeringen skulle gjøre.

Heiberg: Nå tenker du litt mer på bakteppet, gjør du det?

Lange: Ja, det gjør jeg. Du hadde blitt interessert i høyrebølgen? På hvilken måte oppfattet du den som interessant og som en fornyelse eller som en politisk bevegelse du hadde sympati for eller ville være med på?

Heiberg: Nei, jeg var ikke mye interessert i høyrebølgen. Jeg mener, når man holder på med sin doktorgrad, er det én ting man er interessert i, og det er seg selv. (Latter) Og det er slik at det lå jo veldig tett opp under etterpå. Etter det var jeg leder for akuttavdelingen på Vinderen, og det er også en relativt oppslukende aktivitet. Så det var ikke mye tid for annet med barn og hjem og hus og familie og alt det der. Så politikk var liksom ikke mitt felt, det var mer noe som jeg så på fra sidelinjen. Jeg fulgte mer med på hva Gro gjorde, hva hun sa, hvordan det var, og hva hun hadde på seg og sånn. Sånn som andre jenter gjorde. Det var stas med Gro da, vet du!

Brochmann: Ja.

Lange: Ja, men samtidig var vel det en motivasjon for deg til å ta utfordringen, da?

Heiberg: Nei, nei. Det var den rene ville happeningen. Hvem kan si nei til å følge med James Bond utenfor Holmenkollhoppet?

Lange: (Latter)

Heiberg: Det var den opplevelsen, følelsen av at når jeg først hadde begynt, at hvis jeg først ble bedt om å hoppe ned Holmenkollrennet, så hadde jeg gjort det. Jeg mener, det var så fjernt fra noe som helst, at hvis jeg bare kunne overleve dagen fra morgen til kveld, så var det et under.

Lange: Men hvis du nå ser tilbake på det da? Som en fornyelse i den forstand at du kommer inn som nettopp et ubeskrevet blad, politisk sett. Altså tilgangen på nye personer, ny kompetanse, andre innfallsvinkler i politikken som du jo er et eksempel på.

Heiberg: Ja. Jeg tror i hvert fall at det var et par ting som skapte høyrebølgen, hvis vi begynner å nærme oss det. Det ene er for det første den iboende trang, som alltid er der, til et skifte. Hvis en regjering har vært der lenge nok, så skiftes den. Det med at Gerhardsen satt så lenge, hadde vel den helt spesielle historiske forutsetningen, tror jeg, med gjenoppbyggingen og at vi alle løftet i flokk og i samme retning. At det da tilfeldigvis var han som gikk i spissen, var nå mer fordi det var greit nok, fordi det vi gjorde, var at vi bar planker og murstein og bord alle sammen. Vi gjorde jo faktisk det. Alle bygde jo hytter også på den tiden. Så det var virkelig bokstavelig og konkret i gjenreisingsårene. Først da situasjonen begynte å stabilisere seg litt mer, ble det rom for normalt politisk liv. Og normalt politisk liv slik jeg ser det, det er at man skifter. Etter en stund er du lei av de statsrådene, da vil du se noe nytt, og da velger man noe nytt og noe annet, nær sagt uansett. Det synes jeg har vært noe av det som har vært interessant å se faktisk, at uansett de såkalte resultatene, hva man har lovet og hva man har kunnet innfri av løfter, så er det relativt uinteressant for folk i forhold til hvor spennende og artig det måtte være med noe nytt.

Det andre i det tror jeg var også noe med – ja, jeg vet ikke hvor allment det er, det dere skal finne ut. Men for min egen del tror jeg nok noe handlet om frydefulle muligheter til å slippe rasjonering hele tiden. Jeg er etterkrigsbarn, i betydningen at jeg da var mer bevisst. Det å vokse opp med rasjoneringskort og restriksjoner og kjøretillatelser, og når det var mulig å få telefon og bil – altså, det var noe med Allfaderen som delte av sin skjerv slik at alle skulle få mer eller mindre likt. Når vi da var kommet så langt som ut i 1980-årene og mye av det der med ”det offentlige alene vite” – ”det er vi som bestemmer hva som er godt for deg”, kom høyrebølgen som en slags reaksjon. ”Det må være lov for folk å velge selv også, det er mulig at vi kan finne andre måter å gjøre ting på”.

Jeg tror kanskje at forretningsåpningstider og sånne ting, om at det er interessant hva som gagnar kunden, det er ikke utelukkende en arbeidsplass, faktisk, for dem som jobber der. Det var jo veldig lenge tema og motto i dette. Så jeg tror for meg ble på en måte dette med åpningstidene stående litt som et slags motto på hva man hadde reagert mot. Kringkastingsmonopolet var vel en annen sak, og jeg gledet meg veldig til å få mer enn en nyhetskanal da jeg etter hvert begynte å bli mer interessert i nyheter. Men jeg synes vel kanskje det har vært litt skuffende hvor ensartet det blir. Det er samme koket uansett. Men i hvert fall – det var et håp om og et løfte om andre ting, så det betydde på en måte ut av etterkrigsskallet, tror jeg at jeg opplevde det som. Og så er det selvfølgelig viktig at det etter hvert ble en bevegelse. Bevegelser er jo smittende de, de bærer folk av sted. Det er interessant å se.

Lange: Så du oppfattet det ikke som noe mer grunnleggende ideologisk enn det at her –

Heiberg: Nei, det er noe som har undret meg når jeg leste disse skriftene, hvor mye ideologi dere legger inn i det.

Lange: Ja, ja.

Heiberg: Ja, som om vi skulle være ideologiske helt fra begynnelsen av. Vi har jo ikke vært det.

Lange: Nei.

Brochmann: Nei, det er jo noe med å lese ideologi ut av noe som ikke var ment å være ideologisk også. Jeg tror det er noe der.

Heiberg: Ja, det kan det være, men det ligger på en måte en slags forventning om mer bevissthet omkring det, i alle fall mer enn det som jeg har hatt og det jeg gjenkjente i miljøet også.

Danielsen: Men jeg synes det er veldig interessant det bildet du tegner av at det er et allment ønske om noe nytt og en forandring i forhold til en lang etterkrigsperiode. Og den ideologien som blir lest inn i den prosessen også fra vår side, er jo det – vi stiller oss jo, i hvert fall i denne sammenhengen, litt åpent og spørrende til om det er en ideologisk endring. Det er jo en av de tingene vi ønsker å finne ut. Og vi bruker jo de ulike beskrivelsene som tilkjenner det en ideologisk betydning på den ene eller andre sorten, som en vei inn i det. Så jeg synes det er... de vi har intervjuet, svarer forskjellig. Noen legger veldig vekt på det ideologiske, andre legger mer vekt på det praktiske. Så summen av alle de svarene vi får, er jo veldig interessante. Men det jeg kunne tenke meg å spørre om, er - En ting er sånn som du beskriver høyrebølgen som et ønske om noe nytt og som en forandring, en annen ting er den praktiske rollen du fikk da du kom inn som statssekretær. Hvordan oppfattet du den? Oppfattet du det i veldig stor grad som en politisk rolle eller, eller oppfattet du det mer som – hva var det du tok med deg inn i den jobben, var det mer din faglige bakgrunn?

Heiberg: Det var den faglige delen.

Danielsen: Ja.

Heiberg: Jeg opplevde meg i liten grad som politiker i utgangspunktet. Det var noen litt sjokkerende opplevelser et par ganger. Jeg var ganske tidlig i Bergen, blant annet, ved Det medisinske fakultetet der, jeg tror jeg skulle snakke om kommunehelseloven eller noe sånt. Jeg var da vant til å være en fagperson, den gang var jeg dosent, en som redegjorde for ting, lyttet, tok utdypende spørsmål fra studentene og sånn. Men nei takk! Da jeg var ferdig, kom det liksom: ”Ja, med hvilken rett jeg kunne si det”, og hele tiden spørsmålsstillingen ved min legitimitet, egentlig, i det jeg hadde sagt, og hvor jeg altså ble møtt med den tradisjonelle politikerholdningen av mine egne! Jeg ble helt rystet i sammenhengen der og opplevde meg veldig overrumplet i det egentlig, inntil det da gradvis etter hvert gikk opp for meg at jeg hadde jo begått et rolleskifte i dette her. Det var helt greit at de stilte den typen spørsmål, men

for meg var det som virkelig å bli truffet midtskips helt uventet, for jeg opplevde jo at jeg var blant mine egne.

En annen sammenheng var en vennegruppe. Jeg hadde en psykoterapigruppe som jeg var i, hvor vi også møttes innimellom, og plutselig en dag begynte de å spørre meg ut om politiske ting, litt sånn angrepsmessig. Jeg ble så overrumplet at jeg gikk ut på badet og låste døren og grein, altså! Jeg ville bare ikke være sammen med dem hvis de skulle – hvis jeg ikke skulle ha fritid eller fristed noe sted. Så det var faktisk først da jeg ble spurt om jeg kunne tenke meg å stå på listen til Stortinget, at jeg opplevde å måtte ta valget om jeg ville ta identiteten av å være politiker eller ikke.

Lange: Ja.

Heiberg: Det var en veldig vrien situasjon, hvor det forresten sto at jeg var nummer tre fra Oslo. Jeg var nummer to, det er den eneste feilen jeg har funnet i dokumentene. (Latter)

Danielsen: Da kan vi bare ile til og beklage det da. (Latter) Vi skal få rettet det opp.

Brochmann: Det ubehaget du beskriver der, må vel ha vært til stede også utenfor dine egne fagmiljøer. Altså, det er jo et formidabelt rolleskifte å gå fra å være en fagperson til å bli politiker?

Heiberg: Ja.

Brochmann: Jeg vil anta at du i en overgangsperiode reflekterte mye over hva det var som skjedde?

Heiberg: Det var egentlig så overveldende mye å skulle lære med en gang at det var ikke så mye tid til den typen refleksjon. For det ene så trodde vi at det skulle være veldig kort, det var en mindretallsregjering, slik at et par–tre måneder var liksom det vi hadde. Og det var noe med det å ha den opplevelsen gjennom et par–tre måneder, det syntes vi var ålreit, det var spennende å ha fått lov til å gjøre. I løpet av en uke skjønnte jeg at en statssekretær måtte ha egen bil. Den viktigste kompetansen var førerkort, fordi man måtte på forskjellige oppdrag. Så vi kjøpte en gammel Renault 17 som gikk på dynga etter ett år, for da skjente den ut i alle

retninger. Den var ikke kjørbar. Dette viser litt om korttidsaspektet jeg hadde i planleggingen, at vi kjøpte den der vrakbilen.

Lange: Var det bare du, eller var det regjeringen generelt, som hadde den korte tidshorisonten?

Heiberg: Det vet jeg ikke, faktisk. Det vet jeg ikke.

Lange: Nei.

Heiberg: Men det var i alle fall min oppfatning, og jeg trodde kanskje også det var noe av bakgrunnen for at Leif Arne kunne finne på noe sånt, at han regnet med at det egentlig ikke var så mye å risikere ved det. Men du vet, bare det med å skulle komme inn i departementet og skulle hilse på folk, skulle prøve å skjønne hvem som var der, skulle kunne skjønne forskjellen på en departementsråd og en ekspedisjonssjef og byråsjef og hva det nå var alt sammen, for ikke å snakke om alle forkortelsene. Relativt fort innførte jeg forbud mot forkortelser helt til jeg nådde bruddgrensen en dag. Det var jo dette med KAD, KUD, FAD, FUD og hva nå det het alt sammen, og hvor jeg da slo til med: ”Og LO, hva står nå det for?” Da ble det helt tyst der (latter), der skjønnte jeg liksom at grensen gikk.

Men, altså, det var så overveldende: ”Hvor mange fylker er det i Norge?”, ”Hvor mange kommuner?” Jeg gikk ut og kjøpte lærebok, gymnasetts lærebok i samfunnslære, for å få grunnstrukturen i hvordan samfunnet så ut. Jeg søkte permisjon fra familien i et par måneder under mottoet: ”Ikke forvent meg, noen gang.” Og det å kunne ringe hjem sånn i femtiden og si: ”Jeg vet ikke når jeg kommer, jeg, men dere behøver ikke sette av noe mat til meg.” Altså, noe av dette her med den totale fristillingen der som var helt nødvendig for å overleve. Men det var jo moro å oppleve hvor mye jeg var i stand til å få inn av kunnskaper, 46 år gammel. Det er noe med å løpe med en tiger i hælene, det er utrolig hvor fort man kommer av sted.

Lange: Samtidig må du ha vært – når du beskriver deg selv som et så blankt ark – viktig som en tilførsel til et miljø. Det kommer en person uten alle disse selvfølgelige refleksene, de innforståtte holdningene til hvordan politikk drives. En ting er at du ikke oppfattet at LO sto for landsorganisasjonen, men det er jo bare et symbol på at du måtte forholde deg, for første gang, til mange prosesser? Det kan være interessant å spørre deg om hva det var du oppfattet

som mest, skal vi si avvikende fra det du som en vanlig samfunns- og fagperson hadde opplevd. Hva var nytt? Hvordan opplevde du det politiske liv når du kom inn i det?

Heiberg: Det var to helt forskjellige verdener. Jeg husker noe av det som jeg ble litt fornærmet over, var at alle i departementet sa at det var interessant å få noen som ingen visste noen ting om. Jeg følte meg jo veldig godt kjent, for jeg var relativt godt kjent i universitetssammenheng. Men ingen der nede hadde hørt om meg. Til gjengjeld hadde ikke jeg, der oppe på Universitetet, hørt noen ting om dem der nede i departementene, slik at det var egentlig mitt første møte med hvor mange parallelle, helt ulike verdener folk beveger seg i og befinner seg i. Sporten er en annen verden, musikk og kultur er en tredje verden, næringslivet er en fjerde. Vi virker som vi bor i samme land, men vi gjør jo ikke det. Så det var veldig morsomt å få øynene opp for hvor sammensatt det var. Det var veldig interessant, veldig lærerikt. Og så hadde jeg en teknikk jeg hadde med meg fra psykiatrien: Jeg skulle jo lede alle slags møter fordi statssekretæren leder alltid møtene –

Lange: Ja.

Heiberg: Og det skulle ofte treffes beslutninger, og noe av det jeg kunne fra psykiatrien, var å holde munn lenger enn noen andre. Når alle andre syntes det hadde blitt for pinlig, var det alltid noen som tok ordet. Så det var bare å vente og ikke egentlig behøve å gi til kjenne hva som var mitt utgangspunkt. Det tok ikke så veldig lang tid før jeg tror jeg skjønnte hvem man burde holde med eller ikke. Og så gjorde jeg en ting til. Jeg sa at jeg var ekspert i kroppsspråk. Det var til en viss grad sant, men ikke helt sant. Du kunne se på folk hvem som ønsket å ta ordet, og hvem som var litt mer nølende på det. Så jeg klarte å overse Mork ganske mange ganger, det er bare noe med å se en annen retning og la være og sånn. Men det var noe litt sånn splitt og hersk i det da, i og med at jeg nettopp sto så svakt innholdsmessig. Så folk trodde at jeg skjønnte mye mer enn det jeg gjorde. Og så kan du jo si at ”vi må komme tilbake til det.” Jeg mener at jeg ikke tok altfor rå sjanser på det. Men det var hele tiden den der ideoende opplevelsen av at katastrofen kommer snart, slik at hver gang en dag var brakt til ende uten at katastrofen var skjedd, så var ikke jeg bare lettet, men egentlig overrasket.

Brochmann: Men jeg ble litt nysgjerrig på dette med høyrepolitikken oppi det hele. For når jeg leser denne mappen om ting du etter hvert har sagt i forskjellige foredrag, skrevet osv., så

er det en del steder jeg føler at det ikke er høyrepolitikken som lyser deg i øynene, i og for seg.

Heiberg: (Latter) Det kan godt hende.

Brochmann: Så jeg lurer litt på: Hvordan var det særlig i begynnelsen, da du ikke hadde noen erfaringer overhodet med politikk og heller ikke – naturlig nok – noe med Høyre som parti. Altså, følte du at du ble mottatt som en høyredame?

Heiberg: Av høyrefolk eller de andre?

Brochmann: Ja, først og fremst høyrefolkene. Følte du at de mottok deg som et friskt pust utenfra, eller var det noen føringer som gjorde at du hadde noen bånd på deg i forhold til hva du kom med?

Heiberg: Vet du hva – jeg så ikke så mange høyrefolk fordi departementet ligger i velsignet avstand fra Stortinget. Det var alltid slik at når du var i Stortinget, kom det noen å skulle ha ordnet en eller annen sak. I det hele tatt var det et ukjent og litt skummelt sted nesten, mens departementet var veldig greit. For departementet hadde med fagsaker å gjøre, som jeg dels kunne en god del om fra før, og hvor det var veldig mye god informasjon å få. Og når det i departementet var spørsmål om partipolitiske ting, så hadde jeg veldig god hjelp av to tidligere statssekretærer fra Arbeiderpartiet, nemlig Torbjørn Mork og Berit Haldorsen. Begge to hadde begynt med å lese Høyres program, slik at når vi kom til et kinkig sted, var det bare å kalle på en av dem og få redegjort for hva synspunktene var på den ene eller den andre siden – hva bør være argumentasjonsrekken min. Det var de veldig hjelpsomme og lydhøre med, det var helt utrolig, altså. Det var i det hele tatt – det med å møte Mork fra den vinkelen – jeg hadde sittet sammen med ham i Forskningsrådet inntil jeg ble statssekretær, og han var ikke alltid grei, for å si det sånn. Så min opplevelse da var at det var omtrent som med fisk: Når du ser dem ovenfra, er de mørke, når du ser dem nedenfra, er de lyse.

Lange: Ja.

Heiberg: Jeg hadde sett ham som lys, men nå så jeg ham plutselig som mørk, fordi nå var jeg ovenfor, og da var han utrolig lojal og hjelpsom. Hvis det virkelig røynt på i radioen eller på

fjernsynet eller noe slikt, så var det stort sett å kalle på ham eller Berit Haldorsen. Da fikk jeg veldig klare beskjeder om hva skillelinjene var her. Hvis ikke Leif Arne var tilgjengelig da. Men vi danset jo stort sett i hver vår ende av diskoteket.

Lange: Ja, men ellers så hadde jo han, Heløe, altså, en profil som høyreregjeringens ”myke mann”.

Heiberg: Ja.

Lange: Så han var vel heller ikke noen, skal vi si spydodd for det de kalte høyrepolitikk i opposisjonen.

Heiberg: Nei. ”Mellomblå” kalte han seg, var det ikke det – ”mellomblå lettlima nordlending” eller noe sånt.

Lange: Ja, slik at selv om dere arbeidet med et sakfelt som jo var et viktig stridsspørsmål for noen, nemlig velferdsstaten, hvor Høyre hadde synspunkter på hva som måtte reformeres, så ble dere – eller ”team” som jeg kaller dere, for det var du og Heløe som ble oppfattet som et sånt radarpar –

Heiberg: Ja, vi var det.

Lange: – og dere hadde en profil som viste mer kontinuitet enn brudd i forhold til den gamle linjen –

Heiberg: Ja, det kommer an på, når du sier –

Lange: – oppfatningen av –

Heiberg: – kontinuitet av –

Lange: Nettopp.

Heiberg: Ja.

Lange: Hvordan vil du stille deg til en slik bedømmelse?

Heiberg: Ja, da vil jeg si, kontinuitet av dette med en sosial profil, hva nå enn som ligger i det. At det skal være trygghet for dem som står svakest her i samfunnet. Du skal være sikker på at du tar vare på dem som virkelig trenger det. En av de tingene som sikkert går igjen, etter det jeg kan huske, er dette her med at det er forskjell på å være sosial og sosialistisk.

Lange: Ja.

Heiberg: Og det at sosialistene ikke kunne ta monopol på å være sosial, det var jo av de ting som vi var ute etter å markere ganske kraftig. Jeg synes at en av dem som var tydeligst der, var Jo Benkow. Han var veldig god til å markere at ansvar: Ja! – men også ivaretagelse av dem som ikke kan bære ansvaret. For meg står det på mange måter som kjernen i konservativ politikk.

Lange: Du vil altså støtte en fortolkning som Francis Sejersted står som talsmann for, at selv etter Willochs overtagelse av regjeringsmakten er det mer snakk om at man fortsetter en hovedlinje når det gjelder velferdsstatens utvikling, enn at det dreide seg om et brudd, slik det har vært oppfattet i andre vestlige land. Margaret Thatcher er jo et eksempel på et regime som brøt med en tidligere linje, eller i hvert fall ble oppfattet slik. Og høyrebølgen fikk jo i Norge også en fortolkning som tok utgangspunkt i dette internasjonale bildet med nye konservative regimer, som stilte seg kritisk til den tidligere velferdsstatsmodellen.

Heiberg: Ja, hvis det er det Francis skriver, så er jeg enig. (Latter) Jeg leste den et par ganger, jeg, han er ikke lett å skjønne altså! (Latter) For meg i hvert fall. Hans språkbruk til hverdags er grei og hyggelig, men når han skriver sånn, synes jeg det blir litt innfløkt. Ja, jeg vil slutte meg til det. Hva Margaret Thatcher sto for egentlig – for meg var noe av det viktigste at hun fikk slutt på alle disse ødeleggende streikene. Hennes ideologi ellers – jeg har egentlig et ganske positivt bilde av den dama der, hun var rimelig fast og grei. Det triste var den der Falklandskrigen. Men at hun fikk England på fote, som gjorde at man kunne tenke på muligheten av å kjøpe et eller annet som var fabrikkert i England, det var en ganske bra ting, det.

Danielsen: Men var dette noe som ble diskutert innad i Høyre, altså det som skjedde internasjonalt, med Thatchers politikk i Storbritannia og Reagans i USA?

Heiberg: Ja.

Danielsen: Var man opptatt av det? Altså, da tenker jeg opptatt av det ut over at det er interessant det som skjer i andre land. Tenkte man i noen grad på at man kunne lære noe? Var man inspirert av det som skjedde internasjonalt, eller hadde man først og fremst et fokus på de utfordringene man sto ovenfor i Norge?

Heiberg: Ja, det varierte en del hvem som var opptatt av hva. Men på disse høyremøtene og sånt noe var jo den internasjonale politikken et sentralt tema, det var det. Men det deltok ikke jeg noe særlig i.

Lange: Men etter hvert så kom du jo inn i disse sakene –

Heiberg: (Latter) Gradvis ble landet vårt eget, som det heter, ja.

Lange: Så vi kan jo kanskje gå litt over mot det. Altså, hvordan ble du opptatt av hva som kunne gjøres? Hva du ville oppnå, da du følte deg på tryggere grunn?

Heiberg: Ja, det kom vel egentlig mer gjennom vervet hos høyrekvinnene.

Lange: Nettopp.

Heiberg: Jeg husker ikke helt når det var, men i hvert fall skulle høyrekvinnene lage et nytt politisk program. Som gruppe var det omtrent like fjernt for meg som Unge Høyre. Jeg hadde ingen klar opplevelse av noen tilhørighet noen av stedene. Men kanskje nettopp fordi jeg jo var såpass fersk, var det viktig å være vennlig og imøtekommende og si ja der hvor det var mulig å gjøre det. Så da de ville ha meg med på laget da de skulle lage sitt program, fordi jeg var fra Sosialdepartementet, så sa jeg ja takk til det. Det var et veldig overraskende møte, fordi det var en gruppe damemennesker som var mye mer opptatt av de mer tradisjonelle kvinneradikale spørsmålene enn det jeg hadde forestilt meg.

Lange: Hvem var det det dreide seg om?

Heiberg: Det var vel først og fremst Merete Johnson, Ida Fossum Tønnessen, Sylvi Lem og Martha Seim Valeur, hun var veldig sentral i dette. Hun skulle jo egentlig vært sosialminister. Hvis ikke det hadde vært for at hennes ektefelle ble kritisk dårlig og døde akkurat i de dagene, ville det vært henne, og så hadde Leif Arne vært hennes statssekretær. Hun er på en måte min politiske gudmor i så måte. Ja, det var vel de viktigste personene der, tror jeg, pluss en sånn liten gruppe ellers.

Lange: Så de kom til deg?

Brochmann: Annelise Høegh, mer sentral kvinne –

Heiberg: Jeg husker ikke henne så godt fra de møtene der. Merkelig nok, verken hun eller Mona –

Lange: Er det Mona Røkke vi snakker om da?

Heiberg: Ja, Mona Røkke. Jeg er ikke sikker på at Annelise var med blant høyrekvinnene, jeg. Jeg tror nesten ikke det, for ellers ville det vært naturlig at det var hun som var blitt leder for høyrekvinnene. Hun hadde jo mye mer politisk tyngde og erfaring enn det jeg hadde.

Lange: Men de kom altså til deg?

Heiberg: Ja, høyrekvinnene ba meg om å komme og være med på programarbeidet. Det ble veldig morsomt, og det ble akkurat sånn som jeg kunne ønske meg det. Men jeg tenkte at de må jo være passe ville, stakkars en av dem som skal prøve seg på det. Og så kom altså i neste omgang forespørsel om jeg kunne tenke meg å lede det. Det er igjen – det er utfordringene, hvor jeg som vanlig gikk til Leif Arne – for vi snakket alltid sammen hver dag, Leif Arne og jeg. Jeg hadde oppsummering på slutten av dagen så fremt vi var der, og vi hadde morgenmøte felles og oppsummering. Og så var det alltid lørdag, søndag, hvis vi ikke var ute på tokt da. I gamle dager, da vi drev med forskning, var det alltid slik at da gikk Arvid og Leif Arne foran, og så gikk jeg og Berit bak og snakket sammen på tur. Etter jeg var blitt politiker, da gikk jeg og Leif Arne foran, og så gikk Arne og Berit bak. (Latter) Det var fast hver gang

vi var i nærheten og kunne gjøre det. Så det var mye samsnakk og samkvem på det. Men Leif Arne sa: ”Ja, nå høyrekvinner, det var nå så som det måtte være.” Men jeg måtte være klar over at hvis jeg ble leder for høyrekvinnene, så ble jeg automatisk medlem av arbeidsutvalget i Høyre, ”og det var en interessant posisjon,” sa Leif Arne. ”Der bør du være. Det synes jeg du skal.” Og når han sa det sånn, var jo jeg på en måte utsendt medarbeider også da. Og det var noe med å kunne få inn nettopp en del av disse elementene fra det kvinnepolitiske programmet. Jeg så jo at var jeg der, så kunne jeg få en sjanse til å påvirke på en måte som jeg ellers ikke kunne ha fått. Så da begynte jeg å bli litt sånn småstripete da (latter), litt mer politiker og litt mindre fagperson. På den annen side – jeg var medlem av det aller første likestillingsutvalget ved Universitetet i Oslo.

Lange: Ja.

Heiberg: Likestilling var for så vidt noe som hadde dukket opp på arenaen min etter at jeg hadde begynt ved Universitet, og jeg var den som målbar moderat kjønnskvotering til stipendiatstillinger i sin tid fordi det var dårlige forhold når det gjaldt kvinnerepresentasjon. Vi var under 10 prosent til vanlig, vi var alltid sånne fremmedelementer, minoriteter, i de sammenhengene der. Så høyrekvinnernes program passet veldig godt med min tenkning fra før og passet for så vidt inn med dette med at man oppfattet meg som radikal. Ja, i høyresammenheng var jeg vel det. Men ikke i forhold til høyrekvinnene.

Lange: Nei, for der ble du overrasket over i hvor stor grad deres holdninger samsvarte med dine.

Heiberg: Ja, jeg hadde jo tatt på meg perlekjede og all ting, jeg, bare for liksom å leve opp til bildet (latter), men der tok jeg feil, ja (latter)!

Brochmann: Hvor var abortsaken i denne fasen?

Heiberg: Den oppdaget jeg da rimeligvis første kvelden etter kinoen, for det var jo det som var på en måte bruddstedet mellom Kristelig Folkeparti og Høyre. Det ville aldri vært aktuelt for meg å gå inn i en regjering som hadde bundet oss opp til å være imot selvbestemt abort. Det var fagmessig sett verdiforankret hos meg som på en måte – altså, man kan bufre med en del ting, men ikke med en så grunnleggende verdiforankring. Det tror jeg har sammenheng

med at det vel var noe av det mest smertefulle i min legevirkosomhet. Jeg var i utgangspunktet veldig restriktiv. Jeg husker fra turnustiden hvor det var en syvbarnsmor på Vestlandet som nærmest ba på sine knær om å få den nødvendige erklæringen. Hun fødte aldri, så jeg vet ikke hva hun gjorde. Og det var tilsvarende en gang i Fredrikstad, hvor jeg var i psykiatrisk avdeling, hvor det også var en sånn opplagt sak. Hvor det ville føre til ulykke i familien hvis ikke noen ting skjedde, og der min overlege var ekstremt restriktiv. Jeg opplevde jo at dette var feil, altså! Dette var overgrep, dette var ulykke og nød. Med den bakgrunnen ville jeg ikke kunne ha vært med i en regjering som hadde hatt det synspunktet.

Lange: Nei.

Heiberg: Men hvor mye det splittet partiet ellers og sånt noe, det hadde jeg lite peiling på. Men, ja – altså abort, dødsstraff, en del sånne ting er absolutte grenser.

Lange: Hva var det ellers i høyrekvinnenes program og holdninger som du ble positivt overrasket over, da, for å si det slik?

Heiberg: Nei, det var slike ting som kvinnerepresentasjon, det var nedkortet arbeidstid for småbarnsforeldre, det var muligheten for mye mer livsfasetenkning: Hvorfor skal alle ting skje i alderen mellom 25 og 40 med at man skal gjøre karriere, man skal tjene inn penger og man skal ha sine barn da? Arbeidslivet kunne vart så mye lenger, det er meningsløst å si takk og farvel til folk som er 60 og arbeidsføre. Men det er noe grunnleggende helt galt, og det synes jeg fortsatt, i samfunnsstrukturen når det gjelder hvordan vi bruker våre ressurser. Så det var et helt sentralt punkt blant høyrekvinnene. Og i tillegg dette med at man betaler fiskeren for å la være å fiske, bonden for å la være å dyrke ting, men ikke noe særlig til fiskerkonen eller bondekona for å oppdra disse barna ut fra hvor folk skal bo her til lands. Ut fra rene sånne geografiske bosetningsforhold –

Jeg ble lokket av Hjørdis Ånestad Tiltnes som da var i *Stavanger Aftenblad* til å si: ”Jeg synes de skulle ha tatt i skikkelig, jeg, 80–90.000 kroner i barnetrygd, minst!” Og Hjørdis ble begeistret, jeg var jo ikke klar over hvor lumske disse journalistene var, og skrev dette inn i bladet. Og det varte ikke mange dagene før jeg fikk en telefon fra en mann på Sørlandet som spurte om når han kunne begynne med å produsere denne familien som han skulle leve såpass fett på. Men da jeg kom på Stortinget etter hvert, så ble jeg veldig opptatt av å prøve å få til en utredning av hva inntektsgrunnlaget egentlig er hvis man bruker barn

som utgangspunkt, og ikke disse mer tradisjonelle mannsdominerte yrkene, men altså omsorgs-, oppdrager- og ivaretakelsesyrkene. Hva er verdien av dette arbeidet? Og en annen ting som høyrekvinnene var opptatt av, og hvor vi gikk sammen med andre kvinnepartier for å få Statistisk sentralbyrå til å lage et sånt regnskap over hva verdien av det ulønnede omsorgsarbeidet er. Det var de for så vidt inne på fra før, så det er ikke noe vi kan si at det var høyrekvinnene som fant på, men som var –

Brochmann: – videreutviklet og støttet opp under.

Heiberg: Ja.

Brochmann: Sekstimersdagen nevnte du, eller du snakket om redusert arbeidstid for småbarnsforeldre. Var det en sak som allerede var etablert blant høyrekvinnene som en sentral –

Heiberg: Ja i all vesentlighet var det det.

Brochmann: Så det var ikke noe du kom inn med, fra utsiden?

Heiberg: Sånt er fryktelig vanskelig å vite når man sitter og snakker sammen om hva som er – Jeg tror ikke jeg – jeg må nesten se i gamle program om det var nedfelt eller ikke, det kan ikke jeg si.

Brochmann: Kjønnskvotering også. Var det et tema som var etablert blant høyrekvinnene da du kom inn?

Heiberg: Se i programmet! Jeg kan ikke sånt, jeg.

Brochmann: Det er greit.

Heiberg: Jeg vet ikke helt. Når det er dokumenterbart, skal man være forsiktig med å si ja eller nei.

Danielsen: Men disse tingene som høyrekvinnene var opptatt av og hadde på programmet, altså både redusert arbeidstid og en omsorgslønnstankegang i en eller annen form. Hvilke

grupper eller hvilke andre var det som var de viktigste allierte? Jeg tenker dels på hvilken status hadde disse spørsmålene i partiet? Hvordan var det å få gjennomslag i partiet for disse spørsmålene? Og i hvilken grad har dere alliert dere? Du nevnte at dere jobbet sammen med kvinner fra andre partier.

Heiberg: Det var på det regnskapet. Jeg kan ikke huske at vi gjorde det på noen andre områder.

Danielsen: Nei. Men var det sånn at høyrekvinnene skilte seg veldig ut innenfor partiet når det gjaldt disse spørsmålene? Eller var det gehør for disse synspunktene mer bredt?

Heiberg: Stort sett tror jeg vi skilte oss ut. Du hadde enkelte av våre mannlige kollegaer som støttet opp om det, men det var vel ikke så mange, og det var ikke de toneangivende av Willoch-typen. Han var ikke spesielt begeistret, og da var det ikke så mange som tonet så tydelig flagg heller, egentlig.

Lange: Nei, nei. Hva var motkreftene ellers? Hvem oppfattet dere som de dere måtte overbevise ved siden av de toneangivende i Høyre?

Heiberg: Ja, det var jo representanter til landsstyre og landsmøte det.

Lange: Ja, ja, men nå tenker jeg utenfor Høyre. Hva var motkreftene ellers i samfunnet, som dere oppfattet som skal vi si fienden eller dem dere måtte kjempe mot?

Heiberg: Det er som all annen kvinnekamp det. Det er alle de andre for å si det enkelt. Det er jo mennene, altså, de som sitter i veletablerte ordninger som gir fordeler til dem, og som synes at det er grenser for hvor mye krav man kan komme med.

Lange: Ja.

Heiberg: Ja, du har jo hele denne tradisjonelle kvoteringsdebatten, ikke sant. Du får inn mindreverdige vrakgods og slagg, når du skal kvotere inn kvinner bare fordi man har de riktige kromosomene. Slik at det er – og sånn er det jo fremdeles – veldig lite gehør, egentlig, for den forskjellen som fremdeles er i kvinne- og mannskulturen. Og som veldig enkelt går ut på at en

mann har lov til å prøve seg, mens en kvinne helst vil spørres. En kvinne vil helst inviteres med på forskjellige ting. For kvinner å si klart hva hun vil, det kan man selvfølgelig prøve, men den tradisjonelle kvinnekulturen, og nå snakker jeg klisjé, stereotypi, kvinnekultur – der foretrekker vi å bli spurt.

Lange: Ja.

Heiberg: Vi posisjonerer oss gjerne. Vi gjør gjerne litt fotarbeid som gjør at vi er der når det er klart for at noen kan spørre, men vi vil helst bli spurt.

Lange: Men dette var altså dimensjoner som gikk tvers gjennom alle partier, og fordi dette saksfeltet ikke hadde denne tradisjonelle partitilhørigheten, så kunne høyrekvinnene kanskje gjøre en mer, skal vi si, radikal innsats enn på andre saksfelt.

Heiberg: Ja, det var vel ikke så mange andre saksfelt som i og for seg forente, vi var jo der som kvinnegruppe, som representanter for kvinnekulturen. Det var ikke noen grunn til at vi skulle ha særskilt enighet om fiskeripolitikken eller utenrikspolitikken.

Brochmann: Men opplevde du at denne relativt radikale profilen som høyrekvinnene sto for, inngikk i det mer generelle ideologiske skismaet på den tiden? Altså, vi har jo vært innom, med referanse til Furre, Sejersted og ikke minst Langslet, at det skjedde noe i disse årene ideologisk også. At det var han selv, og Frogn Sellæg blant annet, som følte seg parkert på sidelinjen av ideologiske grunner rundt regjeringsutvidelsen i 1983. Da var jo du blitt varm i trøya. Opplevde du at – altså hvor plasserte du deg i det? Og hvor var høyrekvinnene i det skismaet der?

Heiberg: Sånn omkring 1983?

Brochmann: Ja.

Heiberg: Jeg var ikke så engasjert i det der jeg, sant å si, og dette med at de sa at de var parkert på siden, det kjente jeg ikke igjen. Og disse beskrivelsene om hvor man ble plassert i ulike komiteer og sånne ting, kjente jeg ikke igjen, det heller. Så langt min opplevelse var, da jeg i sin tid begynte på Stortinget og kom til finanskomiteen, var det fordi jeg hadde ønsket

meg det. Det var ikke fordi jeg ble plassert der, men det var at jeg ønsket meg det. Og da jeg skiftet over fra finans- til kirke- og undervisningskomiteen, etter regjeringsskiftet, så var det jo ikke fordi jeg ble plassert der, men fordi det var veldig klart for meg at jeg hadde ikke tenkt å fortsette på Stortinget. Jeg ville tilbake til Universitetet, og da var det mye mer interessant for meg å ha en bakgrunn fra kirke- og undervisningskomiteen hvor jeg da ville ha mer peiling på saker som ville bli innenfor mitt fremtidige arbeidsfelt igjen. Og der satt Wenche, så jeg gikk til Wenche og spurte om ikke hun og jeg kunne gå sammen til Jan P. Syse som da var parlamentarisk leder, og be om å få lov å bytte. For det kunne jo være hipp som happ for dem hvem som satt hvor. Så vi sto som pene skolepiker utenfor og banket på og knikset og spurte om ikke vi kunne få lov til å bytte komité. Det stilte Jan seg i utgangspunktet litt overrasket til, men så kom han tilbake til det og sa at han hadde tatt det opp, og det var greit nok. Slik at disse beskrivelsene av at så ble de plassert hist, og så ble de plassert her, og det ene var en degradering, og det andre var en oppgradering, og kom tilbake til det ene eller det annet – etter min opplevelse er det en fullstendig forvrengning av det som i realiteten skjedde.

Danielsen: Det er jo interessant å høre, og vi har vært inne på flere ting sånn, både når det gjelder abortstriden og – Altså i det materialet vi har som grunnlag her, blant annet i forbindelse med abortstriden og det som skjer når Willochs regjering må gå av og havner i opposisjon, så kommer det fram noen tegn på at det har vært motsetninger innad i partiet.

Heiberg: Ja, det har det sikkert vært.

Danielsen: Og du sa jo at du hadde ikke noen opplevelse av hvordan motsetningene i abortstriden hadde vært, i og med at det var før du kom inn. Men hvis vi tar utgangspunkt i at det – OK, det er kanskje vanskelig å lage helt klare avgrensbare fløyer – finnes noen former for allianser og indre opposisjoner i partiet, hvordan vil du plassere deg i forhold til det? Altså i tillegg til at du jobbet godt sammen med dem som var organisert i Høyrekvinnenes landsforbund, var det noen av disse sentrale personene du følte nærmere tilhørighet til? Og følte du selv at det var ulike fløyer i partiet, og at du tilhørte den ene, eller følte du deg som midt i eller uberørt av eventuelle motsetninger?

Heiberg: I departementstiden var jo min tilhørighet til Leif Arne. Andre kjente jeg veldig lite til egentlig. Jeg kjente jo ingen av disse her fra før. I stortingsperioden – jeg mistriivdes jo hjertelig på Stortinget, så jeg gjorde hva jeg kunne for å være andre steder, og det var en av

fordelene ved å være høyrekvinneleder at jeg kunne brukes til å reise land og strand rundt. Og i den grad jeg har talenter, så går det på at jeg er en god formidler. Det er vel derfor jeg underviser og slike ting, så det å stå ved en kafeteria i Stokmarknes og fortelle om hva Høyre nå sto for, og eventuelt hva høyrekvinnene sto for, det synes jeg var veldig allright i forhold til å sitte nede på de der benkene i Stortinget, kanskje særlig de lange nettene. Det var jo ville helvete, særlig før ferier og sånt noe hvor budsjett skulle avgjøres, og hvor man satt der klokken ett om natten, to om natten, halv tre om natten, når disse tullingene gikk opp og ned for å replikkordskifte sånn i halvtretiden.

Det var jo et mareritt, og jeg husker særlig en påske i finanskomiteen eller før påske, hvor møtene, dels i salen, dels i komiteen, gikk henimot i ett, slik at det jeg ville neppe vært hjemme før i tre-firetiden om natten noen av disse gangene. Og siden jeg hadde en familie som da sto opp klokken syv, så var ikke det noe levelig liv. Så det ble til at jeg overnattet nede på kontoret som var i enden av en korridor, hvor jeg hadde en benk. Jeg hadde ikke noe sengetøy eller sånt, jeg gikk og samlet sammen det jeg fant av håndklær og la dels over, dels under meg, og så kom mannen min ned to ganger i uken med rent undertøy. Og der var jeg – jeg hadde en slik blå strikkedrakt som var grei å sove i, den fungerte litt som et ullteppe. Og det varte en uke, jeg mener fy til rakkeren sin for et liv! Og i en sammenheng hvor avgjørelsene egentlig ble truffet et annet sted. Avgjørelsene ble truffet bak dørene hos de parlamentariske ledere og sånt noe, vi andre var mer eller mindre stemmekveg i den sammenhengen der, altså. Fy til rakkeren sin, for å gjenta det. Det der var ikke noe levelig liv, så jo mer jeg kunne være i Stokmarknes eller Lindesnes eller andre steder, desto triveligere synes jeg det var. Og det var vel kanskje også noe av det som gjorde at jeg tror ikke jeg ble oppfattet som tilhørende noen bestemt fløy. Jeg tror det kanskje også gikk igjen med at mine kolleger oppfattet meg ikke så mye som en som det var aktuelt å trekke inn i noen av disse fløyene. Jeg skjønnte ikke helt hva det var som foregikk i den sammenhengen der, og det var vel også noe av det som gjorde at folk oppsøkte meg fra mange forskjellige partier som behandler. Jeg hadde en liten sånn ulønnet privatpraksis, jeg, oppe på loftet der, fra mange ulike –

Lange: Ja. Men da du skulle treffe beslutningen om å la deg stille på Høyres liste til Stortinget, sa du for en stund siden at du måtte ta stilling til om du ville bli politiker. Hva var det som gjorde utslaget for deg?

Heiberg: Det var nysgjerrigheten igjen, ikke sant, det var noe med å få en sånn – å være stortingsrepresentant er jo å få gullnøkkelen til samfunnet. Du kan få komme hvor du vil, og spørre om hva du vil. Jeg oppdaget – jeg spurte en innsatt i fengsel, hvor jeg oppdaget at jeg gjennom det hadde jo ødelagt hele besøksrundelisten hans. Så det var enkelte ting som man ikke bør gjøre, men som jeg da ikke var klar over, som jeg bare hadde trodd var greit. Men ja, jo, det var jo også noe mer med at såpass langt ut i løpet som du sier, så var jeg jo blitt opptatt av Høyre som parti. Jeg syntes det var de sakene vi sto for, som var interessante og spennende. Jeg syntes det var viktig det vi holdt på med, og det å bli invitert til å komme inn og få lov til å følge disse sakene videre.

Lange: Det var altså noen saker som du syntes var så interessante å følge videre at du lot det –

Heiberg: Ja.

Lange: Kunne du si litt mer om hvilke type saker det var, og hva det var som tente deg da, så å si, som politiker?

Heiberg: Nei, det var jo først og fremst videreføringen av sosialpolitikken som jeg av og til satte litt på spissen. Grunnen til at jeg valgte finanskomiteen, var at jeg gjennom Sosialdepartementet hadde sett hvor pengene ble brukt. Så det var jo interessant å se hvor de kom fra, og det var jo oljefeltene da. Det var forferdelig kjedelige mellomlange greier og avgifter. Men det var ikke minst dette med småbarnsfamilienes kår, det var eldrepolitikken, fordi jeg i departementet var blitt satt til å lede et sånt program vi hadde, som vi kalte ”Eldre som ressurs”, og som jeg prøvde å få døpt om til ”Aktive eldre”. Jeg er ikke helt sikker på hvordan det endte opp. Jeg tror ”Eldre som ressurs” fortsatt ble stående der som sugerør ned i oljebrønnen blant eldre. Så det gikk på samfunnsstrukturen egentlig, dette her med ansvaret for den enkelte, i den grad man kan ta det selv, og samfunnsansvar for dem som man bør støtte opp under, og mot altfor mange reguleringer, som jeg fortsatt ser på som mye av sosialistholdningen. ”I enkeltmenneskets ukrenkelige verdighet” var det som pleide å slå til som avslutning i møtene, og det tror jeg for så vidt på. Ja.

Lange: Så det var en frihetsinspirert ideologi, da?

Heiberg: Ja, det tror jeg faktisk du veldig godt kan si. For det jeg hadde av ”höjdare”, som det heter i politikken, var vel landsmøtet, da jeg var nyvalgt som statsråd. Og hvor jeg visste hva som var Astrid Gjertsens situasjon, og da jeg skulle holde innlegget mitt på landsmøtet, var opptatt av å formidle dette med respekt for hverandre, friheten til også noen ganger å kunne ta feil. Og jeg var veldig engasjert av det, så mye at da jeg grep ordet, dirret jeg litt i stemmen, for jeg var nervøs. Jeg var opptatt av det, jeg så det på en måte som å legge inn et argument for ikke å drepe henne helt. Jeg var redd de ville kaste seg over henne når de fikk vite hva som hadde skjedd. Og det var en veldig rar opplevelse av at på sånne landsmøter i Høyre – hos høyrekvinnene sitter man stille og hører på, men i Høyre gikk man ut og inn hele tiden, det var viktigst å bli sett i korridorene. Men da stoppet de, det var akkurat som en sånn film som stoppet, alle stoppet og ble lyttende fordi jeg hadde truffet dem da tydeligvis, og det ble sånn brakende stående applaus og sånn. De visste ikke i virkeligheten hva det var jeg hadde snakket om, men det var noe med måten jeg hadde snakket om dette med frihet og verdighet på som gjorde inntrykk – så mye at da jeg satte meg, altså jeg satt vis-à-vis Kåre Willoch, så sa han: ”Ja, at i den grad du har tenkt å åpne menighet, så ser det ut som det skal kunne gå greit.” Så sa jeg: ”Apropos det, er det ikke noe du har glemt å spørre meg om?” Og så så han på meg, og så sa han: ”Jo, er du?” Og så sa jeg: ”Nei.” Og så tok han opp sin lille sorte bok, og så kikket han nedi, og så sa han: ”Det går.” (Latter)

Lange: Jeg skjønner det var statskirken, det her gjaldt.

Heiberg: Det var den korteste utvekslingen jeg har hatt om hvorvidt jeg var medlem av statskirken eller ikke. Ellers pleide det å være åpningen når folk satt og ventet på telefon. Da ringte den kommende statsministeren og spurte: ”Er du medlem av statskirken?” Det var liksom invitasjonen til å bli statsråd. Det hadde han ikke gjort da.

Danielsen: Men bortsett fra at han hadde glemt å spørre om det da han spurte deg om å bli statsråd – jeg lurte på om du kunne si litt mer om akkurat det, om da du ble statsråd. Det er jo en veldig spesiell situasjon, fra du blir spurt –

Heiberg: Ja, det var det.

Danielsen: Det er den ene tingen som du eventuelt kan si noe om, hvis du ønsker?

Heiberg: Har dere snakket med Astrid ennå?

Danielsen: Ja, vi har snakket med henne, men vi har ikke snakket om akkurat det.

Lange: Vi har ikke snakket om hennes avgang.

Heiberg: Dere har ikke det?

Lange: Nei.

Heiberg: Er det lov å spørre hvorfor?

Lange: Ja, vi fikk forståelsen av – vi undersøkte hvor vidt dette temaet var mulig å gå inn på – og fikk beskjed om at det ønsket hun ikke å snakke om. Og det respekterte vi ettersom det ikke har noen betydning i politiske sammenhenger.

Heiberg: Nei.

Lange: Men den andre veien har det jo en betydning, for der er det en situasjon som ikke er normal når man kommer inn i et statsrådsskifte på den måten. Så det kan være interessant å høre dine meninger eller refleksjoner over hvordan det var å bli spurt om å gå inn i en sånn rolle.

Heiberg: Det var veldig ugreit.

Lange: Ja.

(lang pause)

Heiberg: Jeg var kjent med grunnen til at hun gikk, og regnet med at det ville bli ganske problemfylt og smertefylt. Jeg opplevde at jeg ikke hadde noe særlig valg, fordi det var viktig at det ikke ble offentlig kjent. Det var Kåre Willoch og Rolf Presthus som åpenbart hadde bestemt det sammen. Når de mente at dette var den greieste løsningen, var det for så vidt ikke noe å gjøre med det. Men jeg følte meg nesten tilbake til den første statssekretærperioden, for

jeg visste at prisutviklingen gikk i fullstendig feil retning, og at det skulle være noen forhandlinger med lensmennene, tror jeg det var. Det var i alle fall noe innenfor politiet, og det var ikke greie gutter, for å si det enkelt. Så jeg sa at hvis jeg skulle kunne påta meg det, så måtte jeg i hvert fall få så mye hjelp og støtte rundt meg som mulig. Jeg ba om Erling Eide som statssekretær, for han hadde vært statssekretær tidligere. Jeg husker ikke hva Erling gjorde akkurat da, jeg tror han hadde gått tilbake til professoratet sitt. Men jeg hadde vært statssekretær sammen med ham, slik at jeg kjente ham fra før, og jeg hadde veldig respekt for hans måte å se ting på. Og så var Erling Lae der. Han var et ungt og litt ubeskrevet blad, men en hyggelig fyr. Med dem som mannskap, regnet jeg med at man overlever jo det meste. På en eller annen måte går ting. Men jeg tror ikke det er mange statsråder som har sklidd mer lettet ned fra en taburett enn jeg gjorde etter de tre ukene. Huff!

Lange: For det var ikke noen posisjon som du egentlig hadde lyst til å gå inn i?

Heiberg: Nei.

Brochmann: Men årsaken til at Astrid Gjertsen gikk, var kjent da du ble utnevnt?

Heiberg: Nei.

Brochmann: Det skjedde etterpå?

Heiberg: Det skjedde etterpå. Jeg fylte femti år på mandag, jeg ble oppnevnt til statsråd på fredag, og Høyres landsmøte begynte lørdag, så det var en sånn uke. Å få dette rett opp i landsmøtet kunne vært veldig destruktivt, slik at det som ble sagt, var at hun hadde hatt et nervøst sammenbrudd med overanstrengelse, noe som for så vidt var helt sant. Det var noe av det jeg lærte av Kåre Willoch, det der. Han var veldig nøye på at ”Det du sier skal være sant! I hver minste detalj. Men du er ikke nødt til å si alt som er sant.” Og det var på en måte sånn han grep fatt i denne saken også.

Lange: Så da du kom inn i den posisjonen, var det altså ikke slik at du her så et nytt og spennende felt åpne seg.

Heiberg: Nei.

Lange: Var du klar over at det var for kort tid?

Heiberg: Nei.

Lange: I motsetning til første gang du gikk inn som statssekretær så tenkte du at det skulle vare lenge?

Heiberg: Ja, det trodde jeg. Hadde jeg visst at det var tre uker, så kunne jo Erling ha fått lov til å fortsette med det han holdt på med. Men det var noe av grunnen til at jeg følte at jeg trengte noen som jeg virkelig kunne lene meg mot med full tyngde.

Danielsen: Hva var bakgrunnen for at det var du som ble spurt om å ta den posten?

Heiberg: Det var fordi jeg var kjent med selve situasjonen.

Danielsen: Ja, så det spilte faktisk en rolle?

Heiberg: Du kan si at de tok jo i og for seg en sjanse, men på den annen side hadde jeg jo tross alt fire års fartstid fra Sosialdepartementet. Jeg var en stemmesanker for partiet. Og jeg hadde annenplassen fra Oslo på Stortinget, det er ikke smått det heller. Jeg hadde også erfaring fra finanskomiteen, så egentlig skulle det bare mangle, hvis du ser det sånn.

Danielsen: Ja.

Lange: Ja.

Heiberg: Ja.

(Latter)

Lange: Ja, for du må jo også selv ha følt at du var en vellykket politiker, til tross for at du hadde blitt det gjennom en spesiell prosess.

Heiberg: Ja, jeg var aller mest overrasket over at jeg klarte meg så bra på TV. Og radiostemme har jeg jo. Så jeg regnet med at det skulle gå greit.

Lange: Ja.

Heiberg: Men jeg var veldig overrasket over at det gikk bra på TV, for jeg ser så sur ut når jeg er alvorlig, med sånne munnviker som peker nedover. Jeg regnet med at det ville gå veldig galt. Ellers var en av fordelene med å ikke kunne noe særlig at jeg også kunne si: ”Det vet jeg ikke.” Det ga et sånn inntrykk av at jeg var ærlig. Og en ærlig politiker, som til og med av og til er høflig, er ”all right”.

Lange: Så du tror at det var slike egenskaper og ikke den politikken du sto for, som var avgjørende for din popularitet?

Heiberg: Ja, det er jeg rimelig overbevist om.

Danielsen: Nå er dette med medias rolle noe vi må komme tilbake til. Men din tid som statsråd ble jo veldig kort.

Heiberg: Men lang nok.

Danielsen: Men lang nok. Jeg har et spørsmål der også din tid som statssekretær spiller en rolle. Du har jo allerede antydnet at du forholdt deg veldig mye til regjeringen gjennom Heløe. Kan du si noe om regjeringen som kollegium og regjeringens måte å arbeide på? Da tenker jeg spesielt på forskjellen fra da det var en ren høyreregjering – altså forskjellen mellom den og sånn som regjeringen arbeidet etter at også mellompartiene kom inn.

Heiberg: Altså, statssekretærene hadde i og for seg ikke noe med regjeringen å gjøre. Vi fikk lov til å stille på regjeringsmøter for å redegjøre for våre saker hvis departementet skulle legge frem noe og statsråden ikke kunne være til stede. Men da var vi bare til stede ved den saken. Vårt kollegium var statssekretærskollegiet, og det var ganske morsomt! Vi var en stor og glad gjeng, først en ren høyregruppe og så etter hvert en blandet gruppe, med fellesskap og fester og det som skulle til. Det som kanskje var annerledes i forhold til i dag, var at det var utelukkende én statssekretær fra hvert departement. Der hvor det nå kanskje er seks

mennesker, var vi to. Så det ga vel tetthet, tror jeg, og en klar identitet. Han var utenriks, jeg var sosial, og han var landbruk... Vi knyttet på en måte identiteten vår til departementene våre, slik at han var utenriks, jeg var sosial, han var landbruk. De øvrige departementsmedlemmene stod fjernere.

Bortsett fra – vi hadde en veldig morsom revy til jul i det første eller andre året, hvor det gikk sånn litt på kryss og tvers. Ideen kom fra en av betjentene borte i høyblokken. Han må ha vært høyremann, for han mente at det ville være nyttig at høyrefolk fikk vise at de hadde menneskelige kvaliteter, de også. Det var en skikkelig heidundrende revy. Blant annet var Mona og jeg vaskekoner og kommenterte alt det vi fant i bøtta hos statsrådene. Det var veldig morsomt. I et nummer satt Halvor Stenstadvold og jeg og lekte i sandkassen. Han hadde en slik prispil som kunne gå i alle retninger, mens jeg da stelte mine dukker og sang: ”Jeg passer så på mine små, du.” Bakgrunnen var at Bengt-Lasse Lund da var ute etter å – ”Bengt-Lasse /må du jammen passe/ ellers tar han alt fra mine små, du.” Og da kom han etterpå for å høre hva det var statssekretæren hadde sunget om ham på revyen.

Lange: Han var president i Legeforeningen?

Heiberg: Ja, han var president i Legeforeningen. Men ellers hadde vi ikke så mye med de øvrige statsrådene å gjøre. Jeg tror for eksempel at jeg har sagt ”God dag” til Svenn Stray, men ikke mer.

Danielsen: Ja. Men i statssekretærkollegiet så førte ikke denne omdannelsen av regjeringen til –

Heiberg: Jo, de kom –

Danielsen: Jo, det førte jo til en personlig utskifting, men –

Heiberg: Ja.

Danielsen: Arbeidsfellesskapet og tonen innad, var den veldig forskjellig?

Heiberg: Nei, den var jo mer avhengig av hvilke personer det var, om det var hyggelige og morsomme folk. Og i statssekretærutvalget ble vi satt sammen mer på tvers av partiene. For eksempel Kristelig Folkeparti i familiepolitikkutvalget.

Danielsen: Men du sa at din tid i statsråd var lang nok?

Heiberg: Ja, det har vært så bra! Det er som å ha vært gift. Du behøver ikke være det i mer enn tre uker, men etterpå er du enten skilt eller enke. Og det har vært strålende å ha på sin CV at jeg har vært minister. For det er veldig få som er så lite diskre at de spør ”hvor lenge”, ”hvilket tidspunkt” og sånt noe. Bare det at det står der, har faktisk vært en kjempefordel, ikke minst i det internasjonale arbeidet. Så det var verdt det, i og for seg.

Danielsen: Ja, men de tre ukene da, fikk du noe inntrykk av –

Heiberg: De tre ukene – det jeg husker best, var konflikten med Mugaas. Det hadde tatt i alle fall et par år før jeg var virkelig i tennene på Torbjørn Mork når det gjaldt organiseringen av Helsedirektoratet, hvor vi virkelig hadde hatt en skikkelig konfrontasjon. Mitt TV-gjennombrudd var i forbindelse med en slik konfrontasjon. Og det tok halvannen uke før jeg hadde en glødende Mugaas på tråden som var rasende over – ja, det var noe med politi- og lensmannsavlønningen. Så det var kortere lunter i det departementet. Det er vel kanskje det jeg husker best. Og så fikk jeg åpne en barnehage. Karihaugen barnehage ligger mitt hjerte nær. Jeg har én tale som statsråd Astrid Nøklebye Heiberg. Jeg lurte på å døpe veien til hytta for ”Statsråd Nøklebye Heiberg-stubben” fordi den var kort nok, men det ble det ikke noe av.

Lange: Kanskje vi skulle runde av for lunsj?

Heiberg: Gjerne det.

-----Lunsjpause-----

Lange: Ja, nå er vi klar. Det har vært vanlig i diskusjonen om den konservative bølgen både på åttitallet og etterpå å snakke om en motsetning mellom en markedsliberalistisk og en verdikonservativ strømning i Høyre. Hvordan stiller du deg til et sånt skille?

Heiberg: Ja, jeg kjente meg ikke igjen i den beskrivelsen som dere hadde. Det var som om valget sto mellom to bokser hvor jeg ikke føler meg vel i noen av dem. Jeg er ikke sikker på hva man egentlig legger i det å være verdikonservativ? Jeg er for eksempel for kjønnskvolter, og for selvbestemt abort, så da er jeg altså ikke verdikonservativ. Hvis jeg er verdikonservativ fordi jeg mener at det enkelte menneske så langt man kan få lagt forholdene til det rette for det, skal få lov til bestemme selv over sitt eget liv, så er jeg kanskje verdikonservativ. Det er altså en sånn boks hvor jeg har følelsen av at jeg har et par armer og bein over kanten et sted. Jeg liker ikke å bli lagt i boks. Når det gjelder markedsliberalismen, så går jeg ut fra at det kanskje betyr at man skal la pengene styre alt hva som skjer, at det er det som er styrende. Det har jeg aldri sett at har vært et poeng i Høyre. Det har alltid vært et spørsmål om ansvaret for seg selv og ansvaret for hverandre. Hvis du hadde sagt noe sånt som ”ansvarskonservatisme”, så kunne jeg kanskje være nølende villig til å gå med på den boksen, men jeg kjenner ikke igjen den dikotomien her mellom markedsliberal og verdikonservativ.

Brochmann: Men da det skjedde noen endringer, som vel de aller fleste er enige om at har skjedd, i Høyres politikk omtrent på denne tiden som du nå snakker om hvor –

Heiberg: I 1980-årene?

Brochmann: Ja, hvor Kaci Kullmann Five kom inn veldig tungt med en del nye perspektiver. Og enkeltpersoner, for eksempel Lars Roar Langslet, som da skriver at han følte seg tilsidesatt av politiske grunner. Altså, du kan være uenig i at det var det som var grunnen, men hvis du med dine ord skulle karakterisere det som skjedde og det nye Høyre, hvis man kan snakke om noe sånt noe, hvilke karakteristikker ville du da bruke?

Heiberg: Altså, nå har ikke jeg grunnlag for å si at det Lars Roar oppfattet, ikke var sant. Særlig ikke sett fra hans side –

Brochmann: Nei.

Heiberg: Jeg kjenner meg bare ikke igjen, det er ikke min verden. Det er ikke noe jeg opplevde meg som en del av. Hvorfor hevder man at det var Kaci som åpnet opp for markedsliberalisme? Hva grunner man det på?

Brochmann: Det handler vel om den økonomiske politikken i første rekke, sånn som jeg har oppfattet det. At det kom inn en sterkere vektlegging av markedsøkonomien innenfor partiet, og at det ble oppfattet internt i partiet også, som at det var ulike strømninger, og at dette til dels også ble opplevd som konfliktfylt i perioder. Så at det har vært noe der, samme hva slags merkelapper man setter på det.

Heiberg: Å, men det har det sikkert vært. Noe måtte de jo gjøre mens de var der. Jeg mener, denne debatten omkring hva som skal være hovedlinjer i det man holder på med, den har vært der og med brytninger mellom folk både ut fra personlig synspunkt og ulike verdistandpunkt. Men jeg kjenner ikke meg ikke igjen i noen av disse to hovedboksene.

Lange: Nei, men –

Heiberg: Det er mulig at det bare avslører min manglende evne til å tenke eller se helhetlig.

Lange: Men det er i alle fall slik at vi kan identifisere en spenning mellom dem som legger vekt på den sosiale dimensjonen, som du arbeidet med, altså de som sto for en lang tradisjon i den konservative tenkningen om sosialpolitikk som en viktig statsoppgave, og de som hevdet at velferdsstaten var blitt for dyr og måtte slankes vesentlig, og at man måtte slippe markedet til. De siste ble gjerne oppfattet som skeptiske til for omfattende sosiale løsninger. Og det er vel nærmere et felt som du da har arbeidet i, så du kunne kanskje –

Heiberg: Ja, det var ikke så mye skepsisen til at velferdsstaten var blitt for stor eller dårlig. Det gikk vel mer på løsningene – i hvert fall slik jeg ser på det, der den sosialistiske eller sosialdemokratiske linjen går ut på at: ”La oss for all del dele likt slik at alle får det bra”, hvilket i praksis fører til at de som har det vanskeligst, får for lite og de som har det best, får mer enn det de egentlig trenger. Slik jeg opplevde høyrepolitikken var det en langt større vilje til å prøve å målrette tiltakene bedre, slik at man kunne nå frem til dem som virkelig hadde det vanskelig, for eksempel minstepensjonistene.

Minstepensjonist ble som et honnørord på mange vis. ”Minstepensjonistene har det ille, og derfor må man øke minstepensjonen slik at alle kan få det bedre.” Det er jo jamt tull, for det som er hovedpoenget er å se på hvem som egentlig er minstepensjonister. Og det er en stor og variert gruppe mennesker. Noen av dem er folk som sitter på sykehjem og ikke har noe egentlig særlig behov for private midler fordi de verken har evnen eller muligheten til å

styre det. En annen gruppe er de såkalte ”hjemmearbeidende velstandsfruer”, som har hatt ektefeller med råd til – som det heter – å holde dem hjemme, og som også ble minstepensjonister ut fra det at de selv ikke har hatt noen inntekt fordi de har hatt ubetalt arbeid. Det er noe helt annet enn de reelle minstepensjonistene, som hele tiden har svevd rundt på et minstemål av inntekter, som igjen hadde det bedre enn de som var de reelt vanskeligst stilte, som var telegrafistinder og telefoninder og alle disse ’-indene’, som hadde hatt lavt betalte stillinger. De var såpass lavt betalt at de i virkeligheten kom ut med pensjon á la minstepensjon, men som til gjengjeld ikke fikk noen slike særegne ytelser som grå kort og sånt noe, fordi de ikke var reelle minstepensjonister. De kom under dette berømmelige særtillegget.

Jeg synes at det som var Høyres bidrag, var en mye større vilje til å se differensiert på hvem mottakerne egentlig var. Hvordan kan vi fokusere oppmerksomheten på at de som reelt sett har det vanskeligst, kommer bedre ut? Istedenfor å gå seg vill i sanne prinsippdebatter om et likhetsideal som er veldig fjernt fra virkeligheten. Nå ble jeg nesten politiker igjen?

Lange: Ja, hvis man skal møte det med politiske motargumenter, så måtte det jo være at det Høyre gjorde, var å bryte med det gamle universalitetsprinsippet –

Heiberg: I så fall var det velsignet om vi gjorde det.

Lange: – som i utgangspunktet hadde vært begrunnet med et verdighetsargument.

Heiberg: Ja.

Lange: Altså at det å motta ytelser sosialt ikke skulle være stigmatiserende, fordi det var nettopp noe som var knyttet til de –

Brochmann: – særtiltakene

Lange: – til særtiltakene, ja.

Heiberg: Ja, man var så redd for forsorg at man glemte at det også var noe som het omsorg. Det var en av de der fyndgreiene.

Lange: Ja.

(Latter)

Lange: Argumentet er altså at du oppfattet, og Høyre, som du representerte, oppfattet at velferdsstaten var moden for revisjon på disse –

Heiberg: Ja, opprydning.

Lange: Ja.

Heiberg: På samme måte som med særaldersgrenser, et annet aktuelt område. Dette med at det finnes en masse sære særaldersgrenser, for eksempel for politifolk, for folk i militæret og for andre, som gjør at de går ut i sin annen yrkeskarriere når de er ferdig med den første. Mens de som i realiteten er tungarbeiderne, som omsorgsarbeiderne og hjelpepleierne på sykehjemmene, de som er de reelle ”gutta på gølvet” i vår tid, ikke har noen spesielle ordninger. Det er jo utrolig at det skal ta så lang tid og være så vanskelig å differensiere sånne ting som det. Det er der jeg opplever at arbeidstagerorganisasjonene på mange måter direkte motarbeider et mer rettferdig samfunn.

Lange: Og hvordan ville du –

Heiberg: Ja, det synes jeg. (Latter) Skulle bare kjenne på den.

Lange: Men hvordan ville du møte argumentet om at det å lage særordninger eller spesialrettede ordninger er stigmatiserende, slik som det ble oppfattet i tiden før den universelle velferdsstatsmodellen slo igjennom?

Heiberg: Alle særordninger vil kunne virke stigmatiserende for det ene. Det andre er at de vil oppmuntre til ikke sosialt ønskelig atferd, det er det andre argumentet. Hvorfor tok du ikke med det òg? For hvis du understøtter enslige mødre, så oppfordrer du kvinnene til å bli enslige mødre. Du gjør det! Så det er den argumentasjonen der, de to elementene der, med at man – hvis man gir særskilte støttetiltak, så oppfordrer man til uønsket atferd, som det ene. Og det andre er at du stigmatiserer hvis du ikke du selekterer ut dem som i realiteten kan ha størst

behov for det. Mens hvis man for eksempel ønsker en litt mer diskre måte å hjelpe dem på som virkelig er i finansielt store problemer, så kan man gjøre det enkelt gjennom bostøtteordninger for eksempel. La dem bo gratis. Det er det ingen som vet om, det er det ingen som ser. Det blir ingen stigmatisering i det hele tatt, det vil i realiteten gi et veldig viktig løft økonomisk. Jeg skjønner ikke hvorfor man ikke kan gjøre det?

Brochmann: Men et annet stikkord fra denne perioden, og som er stadig meget relevant, er dette med privatisering, både innenfor den økonomiske politikken og den sosiale politikken, som vel begynte i den fasen da du var i posisjon.

Heiberg: Ja.

Brochmann: Kan du si litt om hvordan du har – for det første hvordan du sto den gangen i forhold til privatiseringsproblematikken, men også hvordan du vurderer det som har skjedd etterpå? Kanskje særlig innenfor eldreomsorgen, som jeg vet at du har vært og er veldig opptatt av.

Heiberg: Jeg vil heller snakke om sykehusvalg – for å begynne der. I vår periode så kom Jens Moe med Volvat, det vil si Ring, da, i første omgang, hvor det også igjen var spørsmål om ikke bare private helsetjenester, men private sykehus. Jeg var vel blant dem som var veldig skeptisk til det. Jeg var redd for at vi kunne få et todelt helsesystem, der de som hadde penger kunne kjøpe seg ut av køene, mens de som var henvist til det offentlige ville få en dårligere, forringet helsetjeneste, slik som jeg til dels hadde sett i USA. Jeg synes USA var det fremste eksempelet på dette. Det var da jeg første gang hadde vært i USA at jeg virkelig skjønnte at jeg er ganske sosialistisk i mitt hjerte. Det var altså noe med det todelte kvalitetssystemet.

Så jeg gjorde hva jeg kunne for å motvirke det innad, både i departementet og partiet. På det området må jeg nok medgi at jeg har tatt feil, skikkelig feil! Så jeg har vært på Volvats jubileum og bedt offentlig om unnskyldning og lagt en blomsterkrans på Jens Moes støtte der. For jeg tror at noe av det faktisk mest forløsende som har skjedd i norsk helsevesen, har vært tilskuddet av private helsetjenester. En del er bare dill, men det får være greit nok om folk vil betale for det.

Hvis du husker tilbake, og det er ikke så lenge siden heller, hvordan folk sto i kø for å få nye hofter. Ja, nye knær var ikke så populært, men i hvert fall hofter, og køene for grå stæroperasjon... Når traff du sist en som hadde stått i kø for å få operert sin grå stær? Nei, er

svaret. I min alder er jeg jo omgitt av folk som går rundt med krykker og akkurat har fått fikset hoften sin, og som kan bestemme hvor de vil gjøre det, når de vil gjøre det, og hvor de vil ha opptrening og så videre. Ja, alle vil ha det på Godthaab, forresten, som legges ned.

Altså, det har betydd enormt når det gjelder effektiviteten i helsevesenet. Og så har det hatt ett element til, nemlig en helt annen grad av at pasienten skal lyttes til, at pasienten er bestilleren, pasienten er kunden, i sånn litt mer gammeldags forstand. I min tid som lege – sånn ung lege på etterutdanningen – så husker jeg jo fra de der ventesalene utenfor kirurgens kontor. Da kom jo folk om morgenen da, på den tiden de var tilsagt, klokka halv åtte med nistekurv og matpakke og sånn, og noen av dem satt jo der fortsatt klokken åtte om kvelden. Det var tilbudssiden som dominerte og bestemte hva som skjedde den gangen, og ikke den som skulle ta imot tjenestene. Så har vi skutt en del over målet, vi tilbyr for mye tjenester på hjertekirurgi, og sånne ting, men det er sånn småplukk.

Etter det er jeg da omvendt når det gjelder private helsetjenester, og jeg tror mye av det samme skulle kunne gjelde i eldreomsorgen. Å gi styringen til brukeren, slik at det er brukeren, pasienten, kall henne hva du vil, for det er damer stort sett, at det er de som skal kunne bestemme både tid, kvalitet, opplegg for de tjenestene de vil ha. Da begynner du å nærme deg nåtiden, hvor jeg igjen er en tilhenger av at gamle folk skal belåne den leiligheten eller huset de bor i, for sønnen vil ikke ha det likevel, for han har blitt over 60, og de pengene skal de kunne bruke til å kjøpe seg supplementstjenester i helsesektoren. Og så får samfunnet trå til litt sterkere der hvor det er folk som ikke har noen ting å falle tilbake på.

Lange: Du var opptatt av desentralisering av ansvaret i helsetjenesten som statssekretær.

Heiberg: Nei, jeg var ikke egentlig det, det var programmet det.

Lange: Det var programmet det? Ja, hvorfor var programmet slik, og hvorfor var ikke du tilhenger av det?

Heiberg: Nei, hvorfor programmet var slik, er jeg sannelig ikke helt sikker på. Altså, i alt som har med sånn offentlig forvaltning å gjøre, er det flo og fjære. Når man har sentralisert en stund, så skal man desentralisere; når man har desentralisert en stund, så skal man sentralisere. Så det kommer helt an på hva som var høyvann og lavvann på den tiden. (Latter) Jeg husker da vi drev som verst og desentraliserte, så fikk vi besøk av en medisinkollega fra Australia, og han fortalte: ”Nå var de omsider kommet dit hen at de begynte å kunne få sentralisert litt av

helsetjenesten i Australia.” Da hadde jeg virkelig en klar opplevelse av jordkloden, hvor vi på den ene siden vippet den ene veien og på den andre siden den andre veien. Og sånn er det bare. Så jeg var ikke noen bestemt tilhenger av det. Jeg aksepterte at det var der systemet var nå, og da var det min oppgave å markedsføre det og beskrive eller begrunne hvorfor.

Danielsen: Det er jo interessant at du sier at programmet var slik og slik, og at du da utførte det som sto i programmet, mens du selv kanskje ikke var så veldig opptatt av –

Heiberg: Jeg hadde ikke noen bestemte meninger om det, jeg.

Danielsen: Nei, men var det noe du opplevde, noe du oppfattet i forhold til mange saker, og var det eventuelt noen spørsmål der du følte at du var satt til å gjennomføre et program som du egentlig ikke – der du helst skulle gjort noe annet, om du hadde fått vært med å utforme programmet?

Heiberg: Det var jo det jeg var redd for, både da jeg begynte i departementet og aller mest da jeg kom til Stortinget. Siden jeg hadde disputert like før jeg ble statssekretær, hadde jeg ikke fått kjøpt den doktorringen, slik vanen er blant medisinere. Men da jeg skulle begynne på Stortinget, gikk jeg over til Thune og bestilte den. Jeg tenkte det var best å ha den med seg under mottoet: ”Pass på sannheten og at du holder deg til sannheten og intet annet enn sannheten, fortrinnsvis”. Jeg hadde gleden av at damen spurte om jeg visste hvordan fingeren var, og jeg fortalte da at jeg hadde den med meg – men det var fortsatt på den tiden det var lite vanlig at kvinner disputerte.

(Latter)

Heiberg: Ja, det var jo frydefullt det, ikke sant.

Danielsen: (Latter) Ja.

Heiberg: Det var morsomt å se ansiktet hennes. (Latter) Jeg har gitt den fra meg nå da, jeg følte at jeg ikke trengte den lenger. Men det var i overraskende liten grad saker jeg følte at det var vanskelig å innestå for. Det gjaldt et par ting hvor det da gikk an å reservere seg, slik jeg gjorde i et par stortingsdebatter, særlig omkring kvinnespørsmål. Men da gikk det jo an å

varsle om det på forhånd, og da kunne man fristilles. Så jeg har aldri opplevd at jeg liksom skulle tvinges til å stemme mot min egen overbevisning. Og når det gjaldt slike ting som sentralisering–desentralisering, så var jo det spørsmål som hadde vært nøye utredet av ulike grupperinger. Man var kommet til at det var tingen nå, og jeg var ikke den som var i stand til å skulle overprøve det. Så jeg opplevde ikke det som noe problem.

Danielsen: Nei. For jeg bare tenkte litt i forhold til det vi var inne på før pausen, at du sier at du kom inn som statssekretær og først og fremst var opptatt av det faglige, og så ble du mer politisk engasjert underveis.

Heiberg: Ja.

Danielsen: Så jeg lurte vel bare i grunnen på om det kunne vært – altså, om du hadde hatt opplevelsen av at det er bedre å være med og bestemme hva som skal gjøres, enn faktisk å gjøre det. Men det var altså ikke noe sånt som lå bak.

Heiberg: Nei, som sagt var altså noe av det som bekymret meg mest, om det ville bli en virkelighet, men det ble det til min store undring ikke. Jeg kan ikke huske noen bestemt sak hvor det virkelig var et problem eller et dilemma. Det jeg nok var mest nølende på, var dette med private helsetjenester, ja, som jeg syntes det var vanskelig å skulle forsvare. Men man fikk jo la det være åpne muligheter for det.

Brochmann: Men hvilke konkrete saker var det du reserverte deg overfor? Du sa at det var noen likestillingssaker?

Heiberg: Ja, hva var det da? Det var i alle fall en sak, jeg husker ikke annet enn det jeg leste i referatet eller sammenstillingen her, hvor jeg gikk sammen med kvinner fra andre partier. Var det ikke noe kvotering eller noe sånt – jeg husker ikke nøyaktig hvordan det er, men du finner det i dokumentene.

Lange: Ja, men selv om du i Høyrekvinnenes landsforbund hadde funnet mennesker som var på linje med deg selv – så var det vel også slik at da dere laget dette programmet og du ble leder, så var det noen som opplevde dette som rabulistisk, eller som geriljaen fra Smestad?

Heiberg: Ja, det var fordi vi hadde møter på Smestad.

Lange: Ja, nettopp. Men det passet jo godt i mediesammenheng fordi det –

Heiberg: Det gjorde det.

Lange: – signaliserer vestkanten, og det å være i en ytterposisjon er jo noe som, ja, både har ulemper og fordeler. Men følte du selv at du sto på barrikadene noen gang, bortsett fra da du måtte reservere deg?

Heiberg: Ja, jeg synes nok det i en del av disse debattene, omkring kvotering, om omsorgslønn, om nedkortet arbeidstid, om skolestart. Ja, barrikader og barrikader – de var ikke så høye.

Brochmann: Det var ikke ubehagelig i forhold til partikolleger?

Heiberg: Nei, det var ikke i ubehagelig i den forstand. Nei, det var ikke egentlig det.

Lange: Men det bringer oss kanskje inn på et tema om hvordan politikken vilkår har forandret seg fra den gang du var i toppolitikken og til nå. Jeg tenker da på mediepresset og ubehageligheter i den sammenheng. Hvordan opplevde du den situasjonen som du selv har beskrevet som truende, for så vidt som du følte deg for fersk til den rollen du satt i? Hvordan opplevde du forholdet til medier i den situasjonen?

Heiberg: Først vil jeg ta med den eneste saken som jeg tror jeg vedvarende sto fast og prøvde å gjennomføre, det var dette med barnetrygden og barnetrygdens størrelse i forhold til det man ellers fikk lønn for. Men det var mer innad i finanskomiteen, i vår gruppe i finanskomiteen, hvor jeg prøvde å gjøre meg til talsperson for at den burde være vesentlig større, og hvor selvfølgelig motkreftene var at vi fikk heller gjøre det som skattefradrag. Men det var på den tiden da man ennå ikke var klar over at mange kvinner faktisk hadde dette som sin eneste inntekt, særlig utover i landet.

Brochmann: Vesentlig større, men ikke universell eller stadig universell?

Heiberg: Unnskyld?

Brochmann: Da du ville ha økning av barnetrygden, ville du stadig at den skulle være universell?

Heiberg: Den ville jeg stadig skulle være universell, ja! Den skulle knyttes til barn. Hva var det andre du spurte om nå?

Brochmann: Medienes rolle.

Heiberg: Medienes rolle, ja. Ja, som sagt, jeg var meget overrasket over hvor bra det gikk. Etter hvert ble jeg jo ganske kynisk overfor hvor overfladisk det var. Jeg lærte meg at det var en ting som var viktigere enn noe annet, og det var hvordan man så ut på håret. Hvis mediene kom ned, og det var mye TV i Sosialdepartementet fordi det stadig var kriser og katastrofer vi skulle unngå – Hvis de kom ned og tok opptak i departementet, var tilbakemeldingen nesten alltid: ”Å, det er en stressjobb du har, jeg ser det, slitsomme greier.” For da var jeg sånn vanlig. Hvis jeg var oppe i kringkastingen, fikk jeg nesten alltid noen som rullet lite grann og fikset litt sminke. Og jeg kunne ha vært oppe mesteparten av natten, kommet rett tilbake fra reise og sovet en time eller to. ”Det er så morsomt å se hvordan du trives i den jobben der, det er så artig, det er virkelig flott altså.” Jeg fikk Kjell Magne Bondevik til å snu på hælen en gang jeg påpekte at han var skjevt klippet ved ørene. Han løp inn igjen, du så ”bare hæla på’n”.

Astrid Gjertsen hadde en veldig god bemerkning da hun hadde lagt frem et handlingsprogram for et eller annet viktig, og hun kom tilbake til departementet dagen etter. Så fikk hun høre av sin nærmeste medarbeider: ”Du, du må få fikset håret ditt nå.” Ja, ja, hun skulle til frisøren samme dag, ”men hva synes du om programmet?” ”Ja, altså, har du time i dag hos frisøren?” Ja, hun hadde det, ”men hva synes du om programmet?” ”Jo, det var visst allright det, men du skjønner det forsvinner helt når du ser ut sånn som du gjør.” (Latter) Og det er faktisk sant altså! Og det var en synliggjøring av dette her med hvordan ting ser ut, som bare er helt trist, latterlig og ekstremt.

Og Ruth Ryste fortalte, den tidligere sosialministeren, at når hun var ute og reiste i utlandet, så hadde hun med seg tre identiske hvite kjoler. For da hadde hun med seg alt det andre utstyret som passet til de kjolene når det gjaldt sko, hatt, veske, neglelakk og alle disse dilletingene som damer må ha, slik at hun på en måte hadde utstyret i orden. Så mediene har

altså en direkte pil i retning av klær som er en ekstra byrde og belastning faktisk for kvinner særlig, for der er spillerommet og muligheten for å gjøre feil eller ha trøbbel enda større. Slik at det 'det ser ut som', er det som preger TV som medium.

Lange: Og det opplevde du helt fra første stund, at det var det som –

Heiberg: Ja, det kom helt med en gang. Forbausende hvor overfladisk det er. Og så var det dette her med å være rolig og blid da, som vi hadde lært av "Gro og Kåre"-debattene. Ikke ha halssmykke! Husker du ikke det?

Lange: Jo, hun hadde en –

Brochmann: Jo.

Heiberg: Hun hadde den der A-en som hoppet hver gang Kåre fikk pulsen hennes opp. Du kunne se den ikke sant, i "Gro og Kåre" -debattene. Ikke halssmykke, være rolig og blid!

Lange: Hvem var det som sa dette til dere?

Heiberg: Ikke til oss, men jeg hadde Trond-Viggo som elev ved medisinerstudiet.

Lange: Ja, så du fikk medietrening av Trond-Viggo Torgersen.

Heiberg: Ja, litt sånn, du vet når du går inn først, så skal du kose med Flode. Så skal du, når du kommer inn, se etter hvilket kamera som lyser, "du får ikke lov til å se på det, men du kan se på det like før, så vet du hvilket kamera det er. Så skal du, når du ser i kamera, si: 'Hei', skal du si akkurat, 'på deg'. 'Hei, du er der i dag, kan du si hei du også?' 'Hei.' Og så i det øyeblikket du har en opplevelse av at du ikke – du må ha kontroll over stemmen, hvis du ikke har kontroll over stemmen, idet du sier 'God dag', så har du tapt. Da har du tapt før du begynner å si noen ting, slik at du må ha kontroll over stemmen, og det får du ved å sitte dypt i stolen, gjerne slik at du overdriver litt. Så jeg begynte å tenke at "jeg sitter dypt i stolen, jeg sitter helt dypt i stolen, jeg eser ut over stolen og henger rumpa ned på begge sider av den", og det hjalp. Og da har du på en måte – da får du fokus ned til mellomgulvet, og så får du

stemmen ned, og så har du en rolig, behagelig og hyggelig stemme: ”God dag alle sammen, i dag skal vi snakke om folketrygden dere.” (Latter)

Lange: Jo, men jeg må -- for å ta en personlig vri, jeg alltid oppfattet deg som blid –

Heiberg: Ja, nettopp, jeg har trent som rakkeren.

Lange: Og jeg kan se det ansiktet du nå setter opp, for vi har jo ikke video her, det er den Astrid jeg kjenner fra TV-skjermen.

Heiberg: Ja, og det er det jeg mener da på en måte, at det var det jeg solgte på, det var ikke sakene.

Brochmann: Men i tillegg har du vel indirekte sagt tidligere, noe jeg tror er helt riktig, at i tillegg til dette med stemmeleie og så videre, så var det også at du ikke snakket som en politiker. Jeg tror kanskje det var like viktig som hvordan du så ut, og hvor stemmen din lå.

Heiberg: Jo, det kan du si. Men det ene kan i hvert fall ha store muligheter til å ødelegge for det andre.

Brochmann: Helt klart!

Heiberg: Slik at dette med å være tidlig obs på hvordan du kom igjennom – Og så lærte jeg meg brumunddalsteknikken, hvis jeg kan få lov til å nevne den også?

Lange: Ja.

Brochmann: Veldig gjerne!

Heiberg: Det var også tidlig i karrieren at jeg kom til Brumunddal og skulle holde foredrag for trygdesjefer. Trygd var det vanskeligste jeg visste i studietiden, så det eneste jeg fikk dårlig karakter i, var sosialmedisin. Trygdesjefer, de kan sin ABC altså -- det er det de kan, og da jeg kom dit, ble jeg møtt av kollega Christian Erlandsen, som sa: ”Her, jenta mi, her er dem sinte, her skal du være forsiktig.” Og det var nok riktig. Jeg hadde fått laget et veldig godt foredrag.

Jan Grund hadde laget alle foredragene. Jeg spurte ham en gang: ”Hvorfor gjør du det?”, og så sa han: ”Jo, det er så fint, for når jeg har laget et foredrag, enten for deg eller statsråden, hvor jeg har skrevet inn noe jeg gjerne vil at dere skal si, så er dere bundet av det. Jeg sparer så mye tid på det, jeg behøver ikke argumentere for det ellers. Bare jeg får en av dere til å si det, så er det greit, da har jeg det.” Så han hadde for så vidt skrevet inn det i manus.

Og vi hadde til og med pyntet med litt blomster i hjørnet – om folketrygdens fremtid. Foredraget varte nesten en time. Så skulle spørsmålene begynne, og så kom det – en, to, tre, fire spørsmål som jeg noterte. ”Ja, hva statssekretæren ville svare på det?” ”Nei, hun vil gjerne høre litt til.” Jeg ante jo ikke, og det fortsatte litt videre, fem, seks, syv, åtte, ni, ti. ”Om ikke statssekretæren nå har lyst til å kommentere noe av det?” ”Hun vil gjerne vente litt til, fordi hun synes det er viktig at salen slipper til.” Da jeg var kommet til spørsmål 18, nyttet det ikke lenger, da var det ingen vei utenom. Men da hadde jeg greid å kategorisere dem. Da oppdaget jeg at tredjeparten kunne jeg svare på ut fra foredraget. For det var sånne generelle spørsmål som gikk på prinsipper som jeg hadde snakket om i foredraget. En tredjedel var nokså detaljerte spørsmål, men da hadde i mellomtiden trygdesjefen i Gran svart på det som trygdesjefen i Furuset hadde spurt om, fordi trygdesjefen i Gran visste hva som var svaret, og greide ikke å la være, og da regnet jeg med at da stemte det. Så jeg sa: ”Som trygdesjefen i Gran sa til spørsmålet fra Furuset, så var det helt riktig oppfattet, så det var fint.” Så var det en tredjepart igjen, og da sa jeg: ”Det er faktisk veldig viktige, men så detaljerte spørsmål, at hvis jeg kunne få dem skriftlig, så skal jeg ta dem med meg tilbake til departementet og sørge for at dere får skriftlig svar, for jeg kan ikke svare på alt dette her, akkurat som jeg ikke vet når neste tog går til Hamar. Det regner jeg med at dere har respekt for, men jeg skal ha gleden av å gi dere svar.” Det gikk som et skudd, og de var så blide, og det ble altså brumunddalteknikken. Men det hadde igjen noe med psykiatrien å gjøre, altså å vente, vente og se, og se hva som løser seg underveis. Så ett av spørsmålene var: ”Hvilken betydning hadde den ballasten du hadde med deg inn i jobben?” Og når det gjelder mestrings teknikker, var det noe av det viktigste jeg hadde med. Vente og se! Hold kontroll! Men vent og se!

Danielsen: Men dette behovet for mestrings teknikker og betydningen av å sitte på riktig måte og snakke på riktig måte, tror du det har – Hva sier det om mediene før og nå? Tror du at –

Heiberg: Det har blitt mye verre nå.

Danielsen: Ja.

Heiberg: Jeg tror nok at det som er verst nå, er at det faktisk er Viggo Johansen og de som setter dagsorden og tvinger politikere til å komme med kanskje helt premature forslag til løsninger eller ikke løsninger. Det blir en sånn tabloidpolitikk av det, og det er bekymringsfullt.

Lange: For det følte ikke du var tilfelle –

Heiberg: Nei. Nei, det var bedre den gangen. Du kan si det var faktisk så forutsigbart at når telefonen ringte klokken fire på søndag når vi spiste middag, ropte familien: ”Hils Vårt Land!” Da var det nemlig vaktskifte i redaksjonen i Vårt Land, og da ringte de meg. Så det var en del faste sånne ting.

Danielsen: Så det var så forutsigbart altså.

Heiberg: Akkurat det var så forutsigbart, ja.

Danielsen: Så hverdagen i departementet var – arbeidstakten og når man skulle ha utspill i mediene, det var det dere som styrte fra departementet?

Heiberg: Både og. Så skjedde det ting, ikke sant. Og da var igjen parallellen til det å ha en psykiatrisk akuttavdeling. Hvem kan overta det jeg skulle ha gjort nå? Hvem overtar det vedkommende skulle ha gjort? Hva er det som er situasjonen? Aller først: ”Gjør ingenting! Skaff deg oversikt! Hvilke hjelpemannskaper trenger du?” Og så handler man. Det med akutt urolige psykotiske pasienter var veldig grei trening for Sosialdepartementets dagligliv altså. (Latter)

Danielsen: Men mediene er en ting, og det er vel også et inntrykk vi får bekreftet i de fleste intervjuene vi gjør, at det har skjedd mye i forhold til hvem som setter dagsorden og om man er proaktiv eller reaktiv overfor mediene. I tillegg er det noen som vil hevde at politikerrollen har endret seg betydelig fra begynnelsen av åttitallet og frem til i dag når det gjelder hvilket handlingsrom politikerne har, og på hvilke samfunnsområder det blir oppfattet, ønsket eller forventet at politikerne skal ha et grep. Jeg tenker blant annet på den situasjonen som oppstår

når næringsministeren sier at han gjerne skulle gjort noe med en sak, men verktøykassen er tom.

Heiberg: Ja, det er jo sånt som han ikke har lov til å si da. Og det gikk mange historier hos oss også om den statsråden som aldri hadde lest talene sine på forhånd, og som plutselig midt i sa: ”Men dette er jeg jo helt uenig i.” Eventuelt om ham som da han kom til siste side, hvor det liksom skulle munne ut i en konklusjon, så at taleskriveren hadde skrevet: ”Ja, nå er jeg også kjempespent på hva du har tenkt å si, det har jeg ventet på lenge.” (Latter) Sånt som det, man kan ikke si sånt.

Danielsen: Nei, nei, det er klart at det ikke tar seg så godt ut, men hvis du skal –

Heiberg: Nei, man kan bare ikke si sånt.

Danielsen: Nei, men hvis du tenker på den situasjonen som det gjenspeiler da? Det kan jo tolkes dit hen at man har havnet i en situasjon der man sier: ”Dette er ikke politikernes anliggender lenger.”

Heiberg: Ja, da er det en annen sak.

Danielsen: Ja.

Heiberg: Ja, hvis det er den typen verktøy han mente som ikke ville vært normalt tilgjengelig for ham.

Danielsen: Ja, for eksempel når det gjelder industripolitikk. Der hadde man fram til godt ut på syttitallet en tradisjon for politisk intervensjon, politiske ekstrabevilgninger og politisk styring i ganske stor grad, men det forsvant etter hvert. Hva er ditt syn på en sånn virkelighetsbeskrivelse? Har politikerne enten abdisert fra enkelte områder eller blitt trengt unna disse områdene?

Heiberg: Ja, til en viss grad er de trengt unna de områdene der storkapitalen har overtatt. Norske Skog er vel et av de bedre eksemplene på det, hvor det egentlig var litt utidig hvordan politikerne blandet seg inn i en situasjon der de ikke hadde påvirkningsmuligheter, i hvert fall

ikke over noen tid. Og det at vi er kommet over i denne berømmelige globaliserte verden, som gjør at det er visse områder hvor nasjonale politikere har liten innflytelse. Det er i og for seg helt greit å medgi at det har man ikke. Hvis det var i den sammenhengen næringsministeren sa dette, så beklager jeg det jeg sa, for da har han dekning for det. At han kan synes det er leit at globaliseringen har gjort det slik at en skarve næringsminister nå ikke kan påvirke, ja, greit nok. Men sånn er det, og det er det ikke noe politisk parti som kan forandre på.

Danielsen: Men hvordan var denne situasjonen i første halvdel av åttiårene da? Følte dere at dere hadde et stort potensial for påvirkning?

Heiberg: Ja, noe av det som var nytt den gangen, var jo oljeinntektene, ikke sant. Det var helt nytt. Vi trodde ikke ordentlig på det ennå. Og i hvert fall hadde vi ingen forestillinger om hvilke forandringer det ville kunne føre til i norsk politikk i det hele tatt. Det var fortsatt litt sånn husmorbudsjett, hvor man skjønnte utgifts- og inntektssiden og at det stemte med 3 kroner og 80 øre nederst. Noen så kanskje langt nok til det, men det var fortsatt ganske sånn tradisjonell næringslivspolitikken hvor nok Høyre, sikkert Arbeiderpartiet også for så vidt, var bekymret for alle disse stedene som var basert på en enkelt bedrifts virksomhet. Mo i Rana var vel kanskje mest aktuell da, og som igjen førte til at man måtte gjøre slike ting som å legge alle Nasjonalbibliotekets skatter nede i gruvene i Mo i Rana. Det er mulig at de ligger godt der, men de er ikke så veldig tilgjengelige, kanskje. Nå er det vel ikke – ja, dere har vel vært der, dere kanskje?

Lange: Nei, men det er jo digitaliseringen som da redder oss. Vi kan få dem opp fra gruvene mye raskere enn vi kunne få det fra magasinene før.

Heiberg: Ja. Men altså den litt mer gammeldagse ”ordentlige” politikken som bygget på at opprinnelig kommer maten fra jorden eller havet, og så kommer alt annet i tillegg. Vi hadde vel fremdeles en sånn følelse av at det var grunnlaget i tilværelsen, mens virkeligheten nå er jo nokså annerledes enn det da. (Lang pause)

Lange: Du snakket om taleskriveren din, Jan Grund. Han var vel med i det teamet dere hadde, og du nevnte Mork og andre som ikke hadde den politiske bakgrunnen eller tilhørte det partiet du representerte. Men da du rekrutterte ledelse til departementet, tenkte dere da partipolitisk i

mer eller i mindre grad enn man gjør nå? Jeg mener, det er vanskelig å tenke seg at en taleskriver i dag ikke tilhører det parti han skriver for.

Heiberg: Vi rekrutterte vel ikke folk til departementet, det var det departementsråden som gjorde.

Lange: Nei, jeg tenkte på det politiske. Han var vel politisk rådgiver, var han ikke det?

Heiberg: Nei! Nei, nei, nei.

Lange: Å nei.

Heiberg: Nei, han hørte til i departementets gjemmer. I Planavdelingen, ja, som var de som tenkte lure tanker. Nei, vi hadde en politisk rådgiver – først hadde vi vel en politisk sekretær, det var Grete Horntvedt. Etterpå kom Aud Blankholm, og så kom det etter hvert en statssekretær til som fikk trygd som sitt spesialområde. Det var vel Harald Overvaag, og så kom Egil Hestnes etterpå.

Lange: Ja.

Heiberg: Så det ble en gradvis utvidelse av gruppen rundt oss. Men til å begynne med var det vel bare Leif Arne, Grete og jeg, så vidt jeg husker.

Lange: Ja, for det er vel en forskjell da, i bemanningen, altså at man som du sier, hadde departementsansatte fra embetsverket i de funksjonene som i dag i mye større grad er dekket av politiske rådgivere.

Heiberg: Ja, nei, det var departementsfolkene som skrev talene.

Lange: Ja.

Heiberg: Så jeg var veldig overrasket da jeg fikk taler med ”som psykiater er det særlig hyggelig for meg å ...” Ja vel. (Latter) Greit det. Men hvor det var lagt inn sånne små personlige ting i det.

Lange: Ja, for det jeg tenker på, er vel i hvilken grad dette preger politikken, at man i større grad får innspillene fra et embetsverk og også utformingen av den politiske linjen fra et embetsverk, istedenfor å få det fra et politisk sekretariat.

Heiberg: Ja, jeg har jo ikke sett alternativet.

Lange: Nei.

Heiberg: Det vil si, på Stortinget var det jo sånn. Der hadde vi komitésekretærer som hjalp oss med innlegg, og de var fra partiet. Men jeg har ikke opplevd et departement med et rådgiverkorps som har gjort slike ting, nei, det var departementet. De likte oss etter hvert, meget motstridende. Det var – altså hvis du etter hvert spør de andre høyrefolkene i departementet, det var vel to eller tre høyrefolk i Sosialdepartementet den gangen, og de kom til oss som Nikodemus om natten, liksom, og fortalte: ”Jeg er egentlig Høyre.” Det var altså landesorg den gang Høyre overtok i Sosialdepartementet. Ja da, det var like før de hengte opp svarte gardiner.

Lange: Og hva var bakgrunnen for det?

Heiberg: De regnet med at vi ville rasere hele velferdsstaten. Det var helt klart det budskapet som hadde gått igjennom.

Lange: Og det bygget de på en forventning som var begrunnet i hva?

Heiberg: Valgkampen.

Lange: Ja.

Heiberg: Det er en del ting Arbeiderpartiet hadde sagt blant annet. Sosialistisk Venstreparti hadde sagt noe, litt av hvert.

Brochmann: Privatiseringsprogrammer og sånt noe, også antagelig?

Heiberg: Å ja, ja, huff! Så de ble veldig overrasket og litt beskjemmet over at de syntes vi var hyggelige. (Latter) Ja, de var faktisk det.

Lange: Så da kan man altså også si at det her forelå en tese om at det ble et brudd, men så ble det mer kontinuitet i virkeligheten.

Heiberg: Ja, og departementsråden var veldig klar da vi møtte ham, på at ”Departementet kjente bare én, og det var statsråden.” Jaja men! Statssekretærene skulle assistere statsråden, men departementet tok *bare* beskjeder gjennom statsråden.” Så da sir Humphery hadde gått...som han da selvfølgelig kvalifiserte seg til å bli kalt med en gang, ”Ja, herr statsråd!” gikk på fjernsynet på den tiden. Den serien var jo obligatorisk, alle så på den. Det endte likevel opp med at departementsråden ble min nærmeste fortrolige og medkumpan i omorganiseringen av Helsedirektoratet, som for så vidt var den største, mest politiske pregede aktiviteten jeg hadde i departementstiden. Og hans håp hadde faktisk vært at jeg skulle overta som departementsråd i sin tid. Så stemningen snudde.

Brochmann: Men tror du i ettertid – altså, da du gikk inn der, hadde du ikke politisk erfaring, sånn at du kunne ikke sammenlikne med hvordan du så på politikken før og da du kom. Men når du tenker på dette med føringene som ligger i det administrative systemet, tror du nå i ettertid at føringene som lå der fra mange år med arbeiderpartistyre, var så sterke at det også førte til at det ble mer kontinuitet? Eller tror du først og fremst at det hadde med den reelle politikken til Høyre å gjøre, og at det hadde vært et skremmebilde som var tegnet opp på forhånd når det gjaldt satsningen på velferdsordninger?

Heiberg: Begge deler egentlig. Men noe av det som gjør at jeg tror på departementsstrukturen som en nyttig demokratisk struktur, er at den lager en kontinuitet i den offentlige forvaltning slik at den ikke skjener fra side til side, alt avhengig av hvilket politisk parti som kommer til makten.

Jeg hadde på den tiden en vaskemaskin, hvor det var en brikke man kunne sette nedi som hadde åtte valgmuligheter, ull og så videre. Jeg opplevde at departementet var som en slik vaskemaskin hvor det politiske partiet kom med et program som vi kunne putte nedi. Og så kunne vi si: ”Nå skal du vaske ull!”, eventuelt kokvask. Men stort sett ville det være vanlig kulørt vask, ikke sant, og hvor det kanskje egentlig bare var en to–tre sånne programmer man kunne bruke. Maskinen kunne ikke gjøre så mye annet, den kunne ikke lage mat, den kunne

vaske tøy. Og det var på en måte mitt bilde av departementet: ”Det var en maskin som gikk!” Og det kom jo masse fint! Men den var ikke så veldig påvirkbar av denne vaskebrikken vår, annet enn på en del sånne hovedlinjer som gikk på større grad av privatisering, ja, og større grad av selvbestemmelse, og større grad av desentralisering og et mye klarere skille mellom hva som er departementspolitiske avgjørelser og hva som er fagmedisinske avgjørelser.

Det var det fighten gikk på med direktoratet, fordi Torbjørn Mork hadde to brevpapir, han, ett departementspapir og ett helsedirektørpapir, så han hadde bokstavelig talt to hatter til ett hode. Det var ikke så lett å vite når det var den ene som snakket eller når det var den andre, og det var derfor denne omorganiseringen med utskillelsen ble sett på som viktig. Det var en relativt sterk fight.

Lange: Kan du gå litt inn i den saken? For det er vel egentlig en av de store endringene du gjennomførte.

Heiberg: Ja. Nei, inntil da hadde det vært fryd og glede og opprinnelig Evangs ånd som svevet over vannet, og Mork var Evangs etterfølger. Elev og proselytt hadde han vel også vært, som fulgte i det samme sporet, og Evang syntes jo det var best at han styrte begge deler, og igjen fordi dette var i gjenoppbyggingstiden hvor alle dro i samme retning. Hvilken formalposisjon man hadde, ble vel i og for seg ikke sett på som så viktig. Den formen som vedble helt ut til åttiårene, var derfor egentlig en klar anakronisme. Det begrenset jo også Morks muligheter til å kunne gi et varsku når det fra en helsefaglig synsvinkel ikke var en betryggende situasjon å være i. En som er departementsansatt, kan i mye mindre grad være en som roper varsku, en departementsansatt skal vær så god følge statsråden. Departementet er statsrådets sekretariat, punktum! At Mork ved en del anledninger blandet de rollene, det laget ganske mye bråk og krøll, og det var noen skikkelige oppvasker rundt det. Jeg husker en gang hvor Arne Skauge var blitt sendt over fra Statsministerens kontor, han var da spesialstatssekretær hos Willoch, og det er noe av den verste kjeftingen jeg har hørt i mitt liv. Etter det begynte jeg å røke igjen. Jeg røkte en fredssigarett sammen med Torbjørn Mork.

Lange: For det var han som kom og leste teksten til deg også?

Heiberg: Nei, til Torbjørn.

Lange: Ja.

Heiberg: Nei, jeg hørte på ham, og så tok vi hver vår røyk etterpå. Så da røykte jeg et halvt års tid. (Latter)

Lange: Ja. Men du fremstiller det som om –

Heiberg: Dette kan være av de ting jeg kanskje gjerne vil slette fra båndet. (Latter)

Brochmann: Ja.

Lange: Men her er det altså slik at de kom fra statsministeren. Så det kan vel kanskje være en reprimande mot deg også da, siden du ikke hadde satt ham på plass?

Heiberg: Nei, det var ikke det.

Lange: Nei, det var ikke det, nei.

Heiberg: Det var en veldig klar markering av at sosialministeren hadde full støtte til topps i regjeringen, så her var det grenser for hvor langt en –

Lange: Ja, nettopp. Men hvem var det ellers du oppfattet som kretsene i regjeringen? Var det grupperinger i regjeringen som du måtte forholde deg til? Visste du hvem som var dine allierte – Eller tenkte du i de baner i det hele tatt?

Heiberg: Nei, det var Leif Arne som var min –

Lange: Ja, men hvem hadde han som sine støttespillere? For en regjering er jo alltid et kollegium med forskjellige fraksjoner.

Heiberg: Det tror jeg nesten du skal spørre ham om.

Lange: Ja.

Heiberg: Arne Rittedal var en viktig mann, men hvor hjertelige de var, er jeg ikke helt sikker på. Rolf var viktig, selvfølgelig.

Lange: Rolf Presthus?

Heiberg: Rolf Presthus, ja. Leif Arne hadde jo en lang fortid i Høyre før meg, så hva han snakket med hvem om, og i hvilken sammenheng, det – Jeg hadde det travelt på mitt felt. Jeg klarte ikke å holde oversikt over alt det han foretok seg. Nei, det tror jeg du må høre med ham om.

Brochmann: Men når du nevner Rolf Presthus, så er jo det for så vidt et stikkord i forbindelse med det vi var inne på tidligere, nemlig mediesituasjonen. Det var kanskje en av de tidlige sakene som ble ekstremt belastende for den som sto i skuddlinja. Så vidt jeg husker, og det tror jeg ikke ligger i mappen her, men også etter han døde, var det noen interne oppgjør i Høyre i forbindelse med det Rolf Presthus hadde blitt utsatt for, også internt og ikke bare av pressen. Jeg synes jeg husker at det var et brev fra enken eller noe som skulle leses opp på et landsmøte, som indirekte var en kraftfull refs av partiet.

Heiberg: Nei.

Brochmann: Nei? Husker jeg feil da?

Heiberg: Jeg vet ikke helt hva du husker, men det jeg kan om brevet fra Kari (Presthus, trans.anm.), det var under bisettelsen, hvor hun gjerne ville takke partiet for hvordan det hadde stilt opp rundt Rolf i en tid som hadde vært veldig vanskelig. Kari innså at hun ville ha problemer med å få stemmen til å holde gjennom det. Så hun spurte om jeg kunne tenke meg å gjøre det. Og det gjorde jeg da i Kolbotn kirke, eller hvor det var.

Noe av det som gjorde sånt inntrykk på meg i forbindelse med det – altså, han døde vel, jeg husker ikke om det var første nyttårsdag eller sent på nyttårsaften. Jeg ble ringt opp hjemme i hvert fall, fordi jeg var nestleder i partiet da. Så vi samlet oss dagen etter for å høre hva man gjorde, hvordan og sånn. Og så viste det seg at ingen av de andre der i partiet hadde vært hjemme hos ham! Det gjorde inntrykk å oppdage hvor ensom den politiske verden egentlig er, hvor lite plass det er til nære og personlige venner. Det var også noe av det som var utslagsgivende for meg når det gjaldt å ta avgjørelsen om at dette ikke var et liv jeg ville

ha. Det har jeg hørt fra flere av de andre også, at det er på en måte noe med at dagen med politikken er så full med møtevirksomhet og sånne ting, at man har på en måte ikke tid til det, med mindre man har vært venner fra barndommen av eller fra Unge Høyre. Så det blir til at du ikke får venner i politikken. Du får masse bekjente, men du får ikke venner, for du har ikke tid til det. Slik at det som blir av tid, det bruker man mer på å befeste sine gamle venner.

Og det jeg opplevde med Rolf, var jo hvordan mediene forfulgte ham helt systematisk. Det var særlig VG, som tok bilder fra møter, hvor de vinklet det fra et torvmøte slik at det så ut som om det var ett menneske som var der fordi de hadde satt kameraet den motsatte veien. De tok nærbilder da han mistet en sånn tannprotese slik at han manglet en fortann. De harselerte over at han ikke kunne løfte armene ordentlig fordi han hadde en skulderskade. Han var ekstremt nærsynt, slik at han hadde sånn som når du sitter på toget, vet du, hvor øynene går frem og tilbake når du følger stolpene – nystagmus, som det heter. Han hadde det spontant fordi han var så nærsynt, slik at når de tok kamera veldig tett opp, så det ut som han hadde et flakkende blikk. De gikk så tett innpå ham og prøvde sånn å rive ham ned, at på et arbeidsutvalgsmøte hvor han sa fra seg jobben, sa han at han sluttet som partileder – ikke fordi vi ikke trodde på ham, men fordi han ikke trodde på seg selv lenger. Og det var igjen en sånn – i serien smertefulle opplevelser i politikken – så er vel det en av dem som også sitter dypest i deg.

Jeg beskyldte Per Norvik for å ha tatt livet av ham. Det er noen av fordelene med å ha vært forsker med å si: ”Jeg vet at jeg ikke kan bevise det, men jeg vet at du ikke kan motbevise det heller.” Han døde jo av en hjerneblødning. ”Med den stress-situasjonen han var satt i av dere, så holder jeg dere som medskyldige i det.” (pause) Så vi var ikke så veldig på talefot da. Og det jeg jo opplevde da, var at etter det undersøkte VG alt det de kunne finne ut om meg. De ringte mine venner, de ringte min tidligere arbeidsplass, de var hjemme hos meg, de så etter hva jeg hadde i søplebøtten. Det var virkelig en sånn opplevelse at mørkkledde menn gikk med lommelykt i natten og så etter hva de kunne finne. Så jeg gikk ut fra at de hadde en liste hos VG, hvor de når jeg nå tråkket utenfor ved neste anledning, kunne kjøre hele synderegisteret med alt hva jeg hadde gjort som var feil. Det var også noe av det som fikk meg til å si at det var ikke et liv jeg hadde lyst til å være med på.

Det som i og for seg var det hyggelige i saken, var at da VG lille juleaften var i en ekstrem vanskelig situasjon overfor en ansatt som hadde vært pasient hos meg, så var det Per Norvik selv som ringte meg og spurte om jeg kunne komme og hjelpe til. Så det gikk an å skille, allikevel, mellom fag og situasjon.

Brochmann: Ja, så selv om det har vært endringer til det verre, så er det jo kraftfulle saker du beskriver også fra den perioden du var i posisjon.

Heiberg: Det var en sånn systematisk personforfølgelse i det pressen gjorde. Einfrid Halvorsen var et annet eksempel, de jo hang i trærne utenfor der hun bodde, og fotograferte inn gjennom vinduene og alt sånt. Og når mediene setter seg fore å kjøre en sak – de gjorde det samme i og for seg med Anne Alvik som helsedirektør.

Lange: Ja.

Heiberg: De beskyldte henne for noe som er veldig – Anne er kullkamerat av meg – veldig fjernt fra det hun ville stå for. Men de kjørte den saken i nesten ett år, og dermed tvang de henne til slutt til å gå av hensyn til befolkningshelsetilstanden. Så jeg har ikke noe særlig respekt for den typen journalistikk.

Danielsen: Men for å vende tilbake til Gjertsen-spørsmålet. Da var medienes rolle annerledes, var den ikke det?

Heiberg: Jeg tror ikke det. Det er en grunn til det, men jeg tror ikke jeg skal si noe om det. Det er en av de tingene som Astrid i tilfelle måtte si noe om.

Danielsen: Ja, OK. Jeg tenkte mer – jeg var ikke først og fremst opptatt av den saken, men mer om det har skjedd en endring i medienes måte å arbeide på fra da og til nå, noen år senere.

Heiberg: Nei, det var en helt spesiell situasjon.

Danielsen: Ja, OK.

Brochmann: Jeg husker det som relativt *decent*. Vel, jeg leste kun aviser, men ut fra det jeg leste om den saken, synes jeg at jeg husker at det var forståelsesfull journalistikk ut fra at dette her var et sykdomstilfelle. Det er i hvert fall det som sitter igjen, men hukommelse er jo skumle saker.

Heiberg: Ja, nei, det er riktig det. Ja. Men det har en årsak.

Brochmann: Ja, OK, *whatever*.

Lange: For meg er dette veldig interessante eksempler på mediernes rolle i å motivere eller demotivere deltakere i politikken. Du fremstiller det nå som om dette hadde en nokså stor betydning ved siden av de lange nattmøtene.

Heiberg: Ja.

Lange: Men hvis vi skulle spørre deg om hvordan du i ettertid ser på din egen rolle i politikken, hva du synes du fikk til, og hva du synes du ikke fikk til, og hvorfor, så har du sagt noe om det når det gjelder det å komme igjennom på TV. Når det gjelder det du ellers var med på, hva vil du legge vekt på?

Heiberg: Jeg synes egentlig jeg bare hadde en gjesterolle i politikken, jeg. Og det var stort sett moro så lenge det varte, med visse unntak. Men jeg var som jeg nevnte, veldig i tvil da jeg begynte. Og det ble veldig klart at det der var ikke det jeg ville gjøre. Så kan man jo da stille seg spørrende til hvorfor jeg da valgte å være ordfører kandidat? Og det er kanskje litt av den samme grunnen, det var måten de behandlet Albert på, hvor han liksom ble den store skurken, den korrupte høyremannen – ”det er sånn Høyre er!”, anført av Folkvord først og fremst – og det var spørsmål om hva man kunne stille opp av mannskap for å se om vi kunne beholde Høyre i Oslo. På den tiden var jeg en populær stemmesanker, uten tvil (latter). Jeg var faktisk den som fikk flest stemmer. Jeg fikk mye slengstemmer fra RV, SV og sånn. (Latter) Jeg gjorde det. Men Høyre som parti tapte da såpass mye – det vil si det var Fremskrittspartiet som vi skulle vært sammen med tydeligvis, som tapte såpass. Jeg fikk fire år der da, men det var tross alt kveldsaktiviteter, i KUNS (kultur- og utdanningskomiteen, trans.anm.). Og jeg gjorde vel litt som Ottar Brox, at jeg satt og holdt på med andre ting. Ottar satt bakerst og skrev alltid innlegg og artikler. (Latter) Han trodde jo han skulle ha sluppet helt, han trodde han bare skulle stå på listen. Visste du ikke det?

Brochmann: Jo, jeg var klar over det.

Lange: Men du holdt jo såpass fast på det politiske at du ble første nestleder i Høyre da?

Heiberg: Ja, hvis man er med, så skal man være med.

Lange: For det er vel også en ting som svekker inntrykket av at du bare var en fremmed fugl, en albatross holdt jeg på å si, som ikke følte seg så godt til rette på land. For her dreide det seg jo faktisk om en posisjon som var ved siden av ledervervet. Prosessen fram til det, hvordan opplevde du den – det å skulle gå inn i en så sentral stilling som nestleder?

(Pause)

Heiberg: Nei, de måtte jo ha en dame, ikke sant.

Lange: Akkurat.

Heiberg: Da var det faktisk et ganske begrenset utvalg, og jeg passet godt inn med min sosiale profil. Så det var ikke noe jeg strevde for å få, det var noe som jeg ble tilbudt.

Lange: Sånn sett var du da i kvinnerollen.

Heiberg: Ja, sånn sett var jeg helt klart i kvinnerollen. Og som sagt, er man med, så skal man være med, ellers er det liten vits i. Det var jo noe av det jeg opplevde som bystyrepolitiker -- altså, det bare å komme på møtene og pledere saker og så gå igjen, det er ikke der man lager politikken. Politikken lages i hverdagen, det er da det svinger av den.

Brochmann: Du ble ikke utsatt for intern konkurranse eller noe sånt i den fasen der? Altså noe å la det Kaci Kullmann Five og Wenche Frogn Sellæg var med på.

Heiberg: Nei.

Brochmann: Så det var ikke noe knapt gode da, som flere kjempet om?

Heiberg: Nei, tvert om, det var: ”Gudskjelov at vi fant noen.”

Brochmann: Ja.

Heiberg: Ja, at det var greit nok sånn: ”Astrid sier ja.” Sånn, den typen. (Latter)

Brochmann: Gudskjelov.

Heiberg: Ja, det var litt sånn ”gudskjelov”, ja. Nei, albatross eller Condor Pasa, kanskje, eller forskjellige –

Lange: Condor Pasa ja.

(Latter)

Danielsen: Du var inne på en del av de sakene som dere arbeidet med da du var statssekretær. Det jeg tenkte meg, var om du kanskje kunne si noe om det var noen spesielle saker i Stortinget som du hadde spesiell interesse av eller et spesielt ansvar for, som du –

Heiberg: Det var to forskjellige ting.

Danielsen: Ja, men vi snakket i sted om det statssekretærarbeidet, så jeg tenkte om vi kunne gå derfra og over på Stortinget.

Heiberg: Det jeg hadde interesse for og det jeg hadde ansvar for, det var to forskjellige ting.

Danielsen: Det var to forskjellige ting ja.

Heiberg: Ja.

Danielsen: Ja, men det er jo interessant.

Heiberg: Ja, det jeg hadde interesse for, var jo familiepolitikken.

Danielsen: Ja.

Heiberg: Det jeg hadde ansvaret for som kvinne, som kvinnene alltid fikk ansvaret for, det var avgiftene. Det overtok jeg etter Kaci. Så alle damene som kom inn i finanskomiteen, ble kalt ”avgiftsdronningene”, og det ble vi med en gang. Avgifter: brus kork, motor, båtmotoravgift, hestekraftavgift, kostprisregulering – vet du hva det er?

Lange: Nei. (Latter)

Heiberg: Nei, det visste ikke jeg heller, men det er verdien av huset som skrives opp etter hvert som du bor der en stund, og som må ses i forhold til hvor stor sum du overtok det for. Det var sånn hele tiden. Det var ikke mitt primærinteresseområde! Men, men, nyttig på en måte. Jeg fikk jo en masse kunnskap som jeg aldri hadde bedt om, som jeg aldri ville ha oppsøkt, men som da kom der allikevel, og som totalt sett var veldig berikende, egentlig. Når jeg trekker parallellen til andre liv, pleier jeg å sammenlikne departementet med en psykiatrisk akuttavdeling, mens Stortinget var som universitetet, mye langsommere, men med større bredde i det, større allsidighet i det, muligheter til å høre en masse om ting du ikke skulle tro kunne være interessant.

Lange: Men det var altså slik at det var noen som bestemte hva damene skulle gjøre? Fordi dere var i mindretall, eller fordi dere var kvinner?

Heiberg: Nei, det var bare oppgavefordelingen innenfor – vi satt i finanskomiteen hvor vi hadde fem plasser eller noe sånt. Anders Talleraas var sjefen og skulle sørge for å samarbeide med de øvrige partiene og få det i havn. Jeg skulle ta meg av avgiftene, og Sigurd Holemark skulle, som næringslivsmann, skulle være opptatt av mellomlange oljeplasser, eller noe sånt. Jeg husker ikke alt jeg, men det var sånn oppgavefordeling.

Lange: Ja.

Heiberg: Ja. Og så hadde vi sparringpartnere på den andre siden.

Lange: Ja, men det var slik at dere satt nederst ved bordet så å si? Jeg mener i rangstigen.

Heiberg: I rangstigen? Å nei da. Nei, andre plassen fra Oslo var en dronningplass.

Lange: Jo, men du fremstiller det som om disse avgiftene var en oppgave som –

Heiberg: Det er et helt greit sted å begynne.

Lange: Ja.

Heiberg: Hvis jeg skal være mer nøyaktig på det, så var det vel slik at kvinnene som satt i finanskomiteen var der i en periode fordi det var en rekrutteringsstilling til partiledelse. Så Kaci var vel også innom der som en rekrutt i partiledelse. Ditlev var oppe og hørte på meg en gang jeg holdt foredrag oppe på Holmenkollen et sted, og hadde åpenbart meldt tilbake: ”Ja, hun kan få komme i finanskomiteen.” Så det var mye sånn intern uformell evaluering.

Brochmann: Du så ikke noen grunn til å opponere mot at du ble satt på avgiftsposten?

Heiberg: Å nei, nei. Man opponerte ikke i finanskomiteen. (Latter) Nei, nei, nei. Du skal være ganske hardbarka der før du går ut og opponerer. Nei, det var hierarkisk.

Danielsen: Men de sakene som du da hadde mest interesse for, men ikke ansvaret for, var det noen åpninger for å kunne ha innflytelse på det?

Heiberg: Ja, det var det: i gruppemøtene og for så vidt i arbeidsutvalget hvor jeg satt. Altså, debattene er jo bare en paradeforestilling. Men jeg hadde muligheter i de fora som har innflytelse: Arbeidsutvalget og gruppemøtet, partiprogramkomiteer, landsmøtedebatter – det var mange muligheter.

Danielsen: Følte du at du fikk gjennomslag for dine standpunkter der?

Heiberg: Nei, det var ikke så entydig som det. Jeg tror at hvis man skal kunne si det, så skal man ha vært med i flere perioder. Da må du ha kunnet følge ting over tid. Politikk ser jeg på som en slags bølgebevegelse: Enten kan du ri en bølge som allerede er skapt, og prøve å få den til å lande ned på det stedet du ønsker, eller så kan du være med og prøve å lage en bølge som skal kunne bli til noen ting. Og jeg tror mer min aktivitet gikk på dette her med å prøve å lage en bølge. Jeg har i vennekretsen holdt en litt lav profil på at jeg ville nok vært en av de varme tilhengere av kontantstøtten, med alle beskyldninger som da ville gå på å binde

kvinnen tilbake, gjennom forklesnorene, til huset – hvor jeg selv aldri har vært. Men, altså, det går igjen på oppgradering økonomisk sett, men det måtte vært på et helt annet nivå.

Brochmann: Og med et nøytralt kjønnsperspektiv?

Heiberg: I den grad man kunne få til det, ja. Men hvor altså barnet er sentral person, som med eldreomsorgen, at det er den gamle, det er meg, som er sentral person.

Brochmann: Selv om det også der gjerne er kvinnen som i nær familie er den som tar ansvaret.

Heiberg: Det er det. Inntil kanskje gutta begynner å oppdage at hvis de går mer inn i den type virksomhet, så får de dels et lengre liv fordi de får et liv med mening, de får et liv med mindre sårbarhet på det å bli alene, enten som enkemann eller som skilt. De får en annen opplæring i ikke-verbal kommunikasjon – altså, vi har mye å by på. Så når gutta oppdager det, tror jeg de kommer til å sende oss ut som truckførere og sånne ting. Jeg tror ikke det skjer i min tid, men jeg har prøvd å være med på å skape litt av bølgen. Jeg skal se i hvilken grad jeg kan få påvirket mitt barnebarn av annet kjønn. Jeg tror ikke det, han virker ikke sånn, han er åtte år. (Latter)

Lange: Jeg vet ikke om vi er kommet til et naturlig pausepunkt. Jeg ser det er behov for en liten pause.

Danielsen: Jeg tror vi kan ta en liten pause.

----- Pause -----

Danielsen: Ja, du har snakket om nattmøter, og du har snakket om sider ved det politiske livet som fikk deg til å tenke at du egentlig ønsket å gjøre noe annet. Men er det en entydig opplevelse av politikken? Har du andre inntrykk og andre opplevelser som oppveier noe av det?

Heiberg: Ja, som vi snakket om da mikrofonen ikke var på. Det var jo også positive ting ved politikken, vi er ikke rene masochister heller. Altså det ene er å få lov å være med på å dytte i

en retning som man synes er riktig når det gjelder samfunnet, og kanskje ikke minst å bli klarere på egne synspunkter og holdninger. Det er interessant og nyttig og givende. Men den andre delen som også betydde mye for meg, var denne merkelige opplevelsen av fellesskap, av å høre med til familien, jeg var medlem av høyrefamilien. Uansett hvor jeg kom, så sto de på kaia eller på perrongen eller hvor det nå måtte være, og tok imot. Og jeg ble til dels buden hjem og fikk en sånn følelse av en tilhørighet som gikk helt på tvers av ellers andre sosiale skillelinjer.

En av dem som gjorde inntrykk på meg møtte jeg da vi reiste rundt omkring i Setesdal med buss, det var han som var den lokale dotømmeren. Han fortalte meg masse nyttig teknisk om hvordan man tømmer septiktanker, og han var en ivrig høyremann. Og i forbindelse med kommunevalget gikk vi – vi prøvde gjerne å kombinere det med hyggelige ting, da – fottur ned igjennom Aurlandsdalen og ble møtt halvveis av Aurland Høgre, med rømme og det som skulle til, pluss at vi fikk kjørt sekkene våre, noe som var kjempekjekt. Og dagen etter dro vi til Underdal, og underveis hadde vi fått med oss en kollega av meg som er SV-dame, for hun synes jo det var fristende allikevel å være med og se da. Men hun var meget skeptisk til det vi holdt på med, så da hun traff henne som laget geitosten og sto og kokte i varmen, benyttet hun anledningen til å forhøre seg litt om hvordan det egentlig var med SV i bygda. Hun fikk vite at det visste ikke hun som kokte osten noe om, for hun var da ivrig Høgre, og det hadde hun nå vært bestandig.

Det var spennende å oppleve at disse stereotypene man har om hvem som er medlem av hvilke partier ble brutt. Det var en opplevelse å se landet, treffe folk, være velkommen rundt omkring, ha en tilhørighet som faktisk var veldig hyggelig.

Og så er det i tillegg da at det drypper jo en del sånne internasjonale kontakter også. Noe av det jeg ble invitert med på, var en sånn Eleanor Roosevelt-samling i San Francisco. Det var i min statssekretærtid. Og hun som var en av arrangørene der borte, som var sekretæren til Madeleine Albright, fant meg som en egnet kandidat, slik at jeg fikk bli med i International Women's Political Leadership, som det het. Det var ledet av Geraldine Ferraro og inneholdt folk som Ellen Sirleaf-Johnson og andre fremtredende folk innenfor sine land. Det var bare en fra hvert land. Det ble ikke noe av det, men vi dro rundt på en del møter. Det var noe med å treffe kvinner av den kalibren der, jeg var aldri med i disse internasjonale kvinnegrupperingene, men det er noe med å, ja, komme med på det.

Og som jeg også nevnte så vidt: Da Argentina innførte kvotering for kvinner og ble plutselig sittende med en masse kvinnelige representanter både i parlamentet og i fylkesting og kommuneting og ikke visste riktig hva de skulle gjøre med dem, så arrangerte de et

seminar i en by som het Mendoza, et vindistrikt like under Andesfjellene. Det er en nydelig by som er flislagt. Det var en stor konferanse som het 'Mujer y Poder' [”Kvinner og makt”], hvor man drøftet erfaringer og strategier. Og det som er interessant, som jeg også har truffet igjen i forhandlinger med tamilene på Sri Lanka, altså Tigrene, er at det er fellesnevnerne over hele verden, dette her med kvinners opplevelse av makt og menn, og av strategier man bruker for å takle det, som gir et slags forunderlig fellesskap i den sammenhengen også. Dette hadde jeg nok ikke kommet borti hvis jeg da ikke hadde gått på kino, nær sagt, eller – (latter) hadde kommet nokså tilfeldig og baklengs inn i den politikerrollen, hvis jeg ikke hadde vært en solid etablert professor ved universitetet, som jeg for så vidt er.

Danielsen: Det er interessant hvordan du beskriver at du ble tatt imot rundt om i landet. Men hvordan ble du tatt imot da du kom på Stortinget? Grunnen til at jeg spør, er at dette er noe vi har tatt opp med veldig mange av dem vi har intervjuet, og at svarene er litt forskjellige avhengig av når de faktisk kom dit. Du var jo relativt etablert i partiet etter din periode som statssekretær først.

Heiberg: Ja.

Danielsen: Men var det noe spesielt i ditt møte med Stortinget og hvordan du ble tatt imot i partigruppen der, eller gikk det som forventet?

Heiberg: Det kunne vel vært nyttig, tror jeg, med litt mer rådgivning helt til å begynne med. Ved enden av første uke eller så skulle det være en eller annen debatt om budsjettet, og jeg hadde ingen opplevelse av at jeg hadde noe med det å gjøre, selv om jeg var medlem av finanskomiteen – helt til Johan C. Løken, som jeg jo hadde et godt forhold til helt siden min første statssekretærtid da vi presenterte budsjettet på Hamar, skjønte at jeg bare svevet rundt. Han forklarte at her var det nok lurt om jeg laget et innlegg. Så Johan C. tok tak i meg og sa at her skulle jeg kanskje si noen ting. Så spurte jeg om han hadde noen gode ideer om hva jeg burde si noen ting om, og det hadde han ikke, men (latter) han sendte meg da dit hvor jeg kunne spørre om hva jeg burde ha innlegg om.

Så litt mer veiledning hadde nok vært nyttig. Men det var mulig at det hadde vært litt mer fordi jeg var treig til å komme dit, for jeg satt fortsatt som statssekretær i Sosialdepartementet og gikk egentlig glipp av den første introduksjonstiden som de hadde på Stortinget litt i forkant. Det hadde vel også noe å gjøre med min ambivalens, at jeg på mange

måter egentlig ville bli igjen hjemme i Sosialdepartementet, mens jeg jo da hadde sagt ja til å skulle ut i det store ukjente på Stortinget. Det var liksom litt tryggere oppe i departementet, så jeg holdt meg der så lenge jeg kunne. Men mer veiledning til å begynne med hadde vel vært greit. Men ellers, sånn som dere har vært inne på noen ganger – jeg hadde ingen følelse av at jeg hørte med til noen spesiell gruppe eller fraksjon, eller av verken spesiell velvilje eller spesiell uvilje. Noen kjente jeg da litt til fra før.

Lange: Og ikke noe spesielt forhold til andre kvinnelige stortingsrepresentanter fra andre partier?

Heiberg: Det fikk jeg etter hvert. Jeg touchet vel kanskje også så vidt borti dette ved at i finanskomiteen ble jeg kjent med Anneliese Dørum og Inger Pedersen. Jeg satt bak Inger i stortingssalen, så vi fikk god tid til å snakke sammen i de lange netter, sånn hviskesnakke. Men Anneliese hadde arvet et hotell i Øst-Tyskland gjennom sin familie, hvor familien måtte vise at de kunne drive det, slik at hun mobiliserte venner og bekjente og familie om sommeren og hadde gjort det året før. Og da Inger og jeg fikk høre om det, syntes vi det hørtes så spennende ut, så vi lurte på om det ikke gikk an å melde seg frivillig. Så vi dro da av sted dit ned. Det var et sånt gammelt sanatorium egentlig, som skulle fungere som strandhotell, og som var såpass viktig i den lille byen hvor det var, slik at for at familien skulle få lov til å beholde det, måtte de vise at de var i stand til å drive det. Vi ble testet litt på språk og sånn da. Jeg falt nokså fort igjennom fordi da jeg tok telefonen, så sa jeg ”Wir sind ja voll”. Det var jo ikke noe vellykket, så da ble jeg satt i vasken i stedet. Så Inger Pedersen og jeg vasket rom og redde senger og vasket doer og sånn, mens min husband, som faktisk er mye mer ivrig, ihuga høyremann enn det jeg noen gang har vært, han fikk prokura nokså fort for hotellet og hjalp til med å ordne de tingene der, og han var i resepsjonen.

Det var veldig morsomt, det var en virkelig sånn god venneopplevelse. (Latter) Vi hadde en gang hvor jeg og Inger sto og vasket noen bad. Så kom det noen tyske turister som sa ”god dag”, og så sa vi ”god dag”. Så hørte de jo at vi ikke var tyske, og så lurte de på hvor vi kom fra, vi var norske, ja, de hadde også vært i Norge og syntes det hadde vært hyggelig, og spurte om også vi hadde vært noe rundt i Norge? Ja, vi hadde vært mye rundt i Norge, vi hadde faktisk det fordi vi, det så kanskje ikke sånn ut, men vi var stortingsrepresentanter, vi. Da snudde de ryggen til og gikk, det var grenser liksom for hva de lot seg by. (Latter)

Danielsen: Men vil du si at disse kvinnenettverkene på tvers av partiene var viktigere enn – altså, du sier at du tilhørte ikke noen spesiell fraksjon eller gruppe?

Heiberg: Nei, de var ikke egentlig det, de var en supportergruppe. Ute i damegarderoben var det alltid en sånn supportergruppe, slik at hvis noen av oss hadde vært ute for litt hard medfart av en mannlig kollega, så stilte alltid gruppene tverrpolitisk opp rundt den som hadde fått det, og sa alt hva vi syntes om han håpløse fyren. Men det var mer sånn trøste- eller supportergruppe. Så tørket vi snørr og tårer og gikk inn igjen. Vi var jo tross alt under, ja, cirka en tredjepart, og det er fortsatt ganske mye mindretall i sånne sammenhenger.

Lange: Du har jo vært i internasjonale sammenhenger siden, på høyt nivå, og fått kunnskap om ulike politiske kulturer. Og jeg kunne tenke meg å spørre deg om du har noen refleksjoner over det å plassere Norge i et europeisk bilde? Hva vil du si det er som kjennetegner den norske politiske kulturen, i forhold til de andre som vi likner på og liker å sammenlikne oss med i Vest-Europa?

Heiberg: Nå var jeg leder for en upolitisk organisasjon, hvis man skal si det sånn. Kjennetegnet for Røde Kors er jo nettopp at man ikke er partipolitisk. Så mine refleksjoner gikk egentlig mer omkring verdioppfatninger, måter å se ting på.

Lange: Ja, gjerne det.

Heiberg: Så er det en fellesnevner. Norden står for så vidt samlet fordi vi har særmøter, slik vi har i alle andre sammenhenger. Men i tillegg kunne man regne med kanadierne. Så godt som alltid ville vi være helt enige, og så kunne man nesten alltid regne med New Zealand, og så kunne man ofte regne med Australia og noen ganger også Nederland. Men jeg har aldri – og det har jeg hørt i andre sammenhenger også, UNESCO for eksempel, det er akkurat den samme alliansen du har med Canada, New Zealand, kanskje også Australia. Og særlig New Zealand er forbausende likt oss. De var blant mine viktigste supportere da jeg drev med kampanjen for presidentskapet i det internasjonale Røde Kors – og støttespillere, svorne våpendragere og hjelpere.

Noen ganger har jeg lurt på om det er noe med det franske alfabetet. Altså, det er: Norvège og Nouvelle Zélande, og så sitter vi ved siden av hverandre, ofte bak, eller det kommer an på hvordan terningen er kastet når det gjelder alfabetet. Men vi er på en måte

parhester i veldig mange sånne ting. Jeg har vanskelig for å tro at det skulle bære båten frem mot disse – men landene er nokså like i geografisk plassering, altså klimamessig, struktur, opprinnelsesbefolkning av en annen etnisitet. Det er veldig mange sånne fellesopplevelser og fellesnevner, men som jeg aldri helt har skjønt hvorfor det kommer så likt ut.

Brochmann: At det er avanserte velferdsstater tror jeg er det viktigste i sånne –

Heiberg: Ja, jo, men Tyskland og Frankrike er jo også velferdsstater. Nederland er det jo, selv Belgia er vel en velferdsstat i og for seg, og noe så fjernt og fremmed som det kan man jo lete etter.

Lange: Men er det en utveksling hvor man også sammenlikner sine løsninger, hvor man diskuterer muligheter, problemer –

Heiberg: I Norden var det særlig. Norden er jo en drøm når det gjelder sosiale eksperimenter, særlig Sverige, for Sverige ligner mye mer på Norge enn det Danmark gjør. Og nå når jeg har vært mer borti seniorpolitikk, eller eldrepolitikk, så er det særlig Sverige vi har forholdt oss til eller sett til, ikke bare på grunn av geografi, men på grunn av mentaliteten også egentlig. I Danmark er alt lov, stort sett. I Norge liker vi vel for så vidt at ganske mye er forbudt, og det er vel felles også med svenskene. Når jeg er ute og holder foredrag, pleier jeg å si at det som kjennetegner en danske med ”en bajer” i hånden, er at han er godt fornøyd og lar naboen gjøre hva naboen vil. En nordmann uten en øl i hånden er også godt fornøyd hvis han er helt sikker på at heller ikke naboen har. Den mentaliteten har vi i stor grad til felles med svenskene.

Lange: Men ikke så langt som til Canada eller New Zealand i sånne sammenhenger?

Heiberg: Altså, jeg lurer på om ikke kanadiere stort sett er nordmenn, bortsett fra dem som har kare seg til Quebec. Men de ser jo ikke ut som kanadiere, de ser ut som sånne parisboere alle sammen. Montreal er jo mer parisisk enn Paris, egentlig.

Lange: Så når man ser på samfunnsmodeller eller løsninger, er det først og fremst Norden –

Heiberg: Og Canada. Canada er veldig interessant nettopp når det gjelder sosiale- og helseløsninger. Vi har sammenliknet oss også en del med England, men England er på mange

måter veldig forskjellig. Og de har jo igjen denne ekstremt hierarkiske strukturen i realiteten, selv om det kanskje på papiret ser annerledes ut. High Society.

Lange: Hvis vi skulle avrunde med en slags vurdering av hva som har forandret seg mest siden du selv var med i politikken på topplan, og du har jo fulgt den fra sidelinjen eller fra posisjonen over den, så å si, gjennom internasjonale sammenhenger – hva vil du si er de mest avgjørende skillene mellom 1980-årene og nå?

Heiberg: Nå var jeg mye utenlands da, i tiårene fra 1997 til 2001, og da gjorde jeg unna en to-tre ukers aviser på en kveld. Så det er vel kanskje mer i tiden etterpå at jeg har reflektert mer over det.

Lange: Nettopp.

Heiberg: Og da er jeg igjen litt bestyrtet over tabloidiseringen, hvor det til de grader blir særlig fjernsynsdebattene som setter dagsorden, og hvordan mediene hele tiden bekrefter hverandre: ”Som det sto i Aftenposten i dag”, eller ”Dagsrevyen i går viste at ...”. Slik at man på en måte prøver å tvinge frem løsninger som jeg ikke kan se annet enn gir mer kortsiktige løsninger enn det som ville være ønskelig. Jeg tror mer på de langsiktige, lange bølger, de lange løsningene.

Lange: Ja.

Heiberg: Og det andre er hvor tydelig det har blitt i næringspolitikken at globaliseringen har overtatt størsteparten av næringslivet her til lands, at avgjørelsene treffes et helt annet sted. Nå har det nok gjort det før også. Jeg husker i sin tid under EU-debatten hvor Skånland var direktør for Norges Bank, og hvor han sa: ”Selvstyre ja, ha! Vi har selvstyre i Norge, det er ikke noe problem”. Han sa: ”Idet de regulerer renten i Bonn, kan vi gjøre nøyaktig hva vi vil i to timer.” Og det var igjen en sånn øyeåpner på hvor tydelig det er. Jeg tror at nå kommer det til de grader til syne i bedrifter og alt som har med det å gjøre – oljeutvinningen andre steder i verden også. Det som jo fortsatt gjenstår som en arena for oss, er jo mye mer verdidebattene. Noe av det jeg håper at denne usalige Muhammed-karikaturdebatten skulle kunne føre med seg, er en helt annen oppmerksomhet på mangfoldet i det norske samfunnet. Å ta det på alvor og forholde seg til det som en mulighet og som en utvidelsesarena i stedet for noe som er

skremmende og truende. At vi kan utnytte den menneskelige rikdommen som ligger i det.
Den type diskusjoner synes jeg vi skulle sett mer på.

Lange: Da tror jeg vi sier tusen takk for et innholdsrikt intervju.

Heiberg: Ja, takk for utholdenheten.

Brochmann: I like måte!